

А М Е Р И К А

мусулмонлари ҳаёти

Рисолада Тагурийлар оиласи билан танишасиз

МУНДАРИЖА

ОИЛАВИЙ ҲАЁТ

Суратлар ҳикоя қилади: Маънавий муштараклик 2

Америкада оила исломий анъаналарга хос етакчи аҳамиятини сақлаб қолаётир.

Тагурийлар. Бир оила ҳақида ҳикоя 4

Такводор мусулмонлар: доктор Яҳё Тагурий, турмуш ўртоғи Сальва ва уларнинг уч нафар фарзанди одатдаги Америка шаҳарчасида тўлақонли ҳаёт кечирмоқдалар.

Икки маданиятдан баҳрамандлик 9

Суратлар ҳикоя қилади: Ислон чехралари 10

Америка бўйлаб олинган суратлар бу мамлакатда яшаётган мусулмонлар миллатининг хилма-хиллик кўлами жуда кенглигини кўрсатиб турибди.

4

ИСЛОМИЙ ЖАМОАЛАР

Суратлар ҳикоя қилади: Кундалик турмуш 12

Минчигандан то Нью Йоркка қадар. Суратларда Америка мусулмонлари орасидаги яқдиллик лаҳзалари акс этирилган.

Мусулмон муҳожирлиги тарихидан 14

Америкалик етакчи исломшунос олима мусулмонларнинг Қўшма Штатларга кўчиб келишлари тарихининг тўрт босқичи ҳақида батафсил ҳикоя қилади.

Америкалик мусулмонлар қаерда яшайдилар? 20

Харитада масжидларнинг штатлар бўйича миқдори акс этирилган. Улар Калифорнияда кўпроқ, лекин ҳар бир штатда ҳеч бўлмаганда битта масжид мавжуд.

Массачусетсдаги бир масжид 22

Харвард дорилфунуни профессори XX аср бошида тузилган мусулмонлар жамоаси вақти келиб ўз масжидларини барпо этганлари ҳақида ҳикоя қилади.

14

ТАЪЛИМ

Суратлар ҳикоя қилади: Мусулмон мактаблари 28

Мазкур суратлар АҚШда болаларнинг исломий тарбия олиши учун кенг имконият борлигини кўрсатиб турибди.

Калифорниялик мусулмон ўқувчилар 30

Жанубий Калифорниядаги давлат ўрта мактаблари юқори синф мусулмон ўқувчиларининг 11 сентябр воқеаларига муносабати. Газета мухбирининг ўзгалардан ўзгача ўсмирлар билан суҳбати.

30

Муаллим портретига чизгилар 34

Ровия Исмоил ҳафта мобайнида Охайодаги давлат мактабида болаларни ўқитади, шанба кунлари эса Ислон Марказида араб тили ва диний билимлардан сабоқ беради.

ИБОДАТНИНГ ХИЛМА-ХИЛ МАНЗАРАЛАРИ

Демографик маълумотлар. 35

Америка масжидлари бўйича яқинда ўтказилган тадқиқотлардан бири натижасида Қўшма Штатлардаги мусулмонларнинг дунёқарашлари, миллий мансубияти ва миқдорининг ўсиб бориши ҳақида маълумотлар тўпланди.

Суратлар ҳикоя қилади: Дуога қўл очиб 36

Фотоочеркда Нью-Йоркдаги Мэдисон Авенюдан то Нью-Мексикодаги масжидга қадар бўлган манзиллардаги хилма-хил исломий ибодат масканлари ўз аксини топган.

Америка масжидлари. 38

Масжидларнинг ўзига хос ва анвойи архитектураси Америка манзараларига уйғун тушмоқда.

38

Суратлар ҳикоя қилади: Моҳи Рамазонда 42

Ушбу муқаддас ой мобайнида мусулмонлар Аллоҳга ибодат қиладилар, ҳамда бошқа америкаликларга ўз динлари моҳиятини тушунтиришга интиладилар.

ФАОЛИЯТ ОЛАМИ

Суратлар ҳикоя қилади: Иш устида 44

Тадбиркор, савдогар, шифокор, хизматчи, ҳайдовчи – бугунги кунда мусулмонларни АҚШ иқтисодининг ҳамма соҳаларида учратиш мумкин.

Эътиқод ва банк хизмати 46

Ислом фоииз олишни ман қилади, шунинг учун Миннесотадаги мусулмон жамоаларидан бири муассасаларга сармоя беришнинг ушбу тақиқни бузмайдиган усулларини йўлга қўймоқда.

44

БОШ ОҚИМГА ИНТИЛИБ

Жорж Буш нутқларидан иқтибослар 50

Аллома портретига чизгилар 51

Жазоирда туғилган доктор Илёс Зархуний дунёдаги йирик соғлиқни сақлаш илмий марказларидан бири – АҚШ Миллий Тиббиёт Институтларини бошқаради.

Суратлар ҳикоя қилади: Расмий тан олиш 52

Кейинги йилларда мусулмонлар Америка ҳаётининг барча жабҳаларида фаол қатнашмоқдалар. Ҳайитга бағишлаб чиқарилган почта маркаси, АҚШ Конгресси сессияларидан бирининг дуо билан очилиши бунинг исботидир.

54

Мусулмонча рэп musiқа 54

Исломий қадриятлар Қўшма Штатларнинг йирик шаҳарларидаги ҳаёт суръати билан мутаносиб бўла оладими? Кўпчиликка манзур «Нейтив Дин» гуруҳи бу саволга ижобий жавоб беради.

Ислом бугунги кунда Америка Қўшма Штатларида жуда тез ривожланиб бораётган динлардан биридир. Сўнги таҳлил-тадқиқотлар якунига кўра, ҳозир бу мамлакатда 1209 масжид мусулмонларга хизмат қилиб турибди. Шунинг таъкидламоқ жоизки, буларнинг ярмидан кўпроғи кейинги 20 йил мобайнида барпо этилган. Бугунги АҚШ мусулмонларининг 17–30 фоизи бошқа динлардан воз кечиб исломни қабул қилишган.

Америкача ҳаёт тарзи анъаналари бўйича ҳам, мамлакатга нисбатан кечроқ келиб ўрнашган мусулмон муҳожирилари турмуш тамойилларига кўра ҳам оила ҳаётда устувор аҳамият касб этади. Мана, Калифорния штати Сан-Франциско шахри фукароси, муҳандис Шохид Омонуллоҳнинг эътирофи: «Америка ва ислом қадриятлари, умуман олганда, бир-бирига жуда муштаракдир. Уларнинг ҳар иккисиди ҳам оила, имон-этикод, меҳнат-севарлик, инсоннинг ўзини камол топтириш ва жамиятни юксалтириш борасидаги масъулиги каби тамойиллар юксак қадрланади.»

Ушбу рисола мураккаб мавзунинг ўзига хос муқаддимаси бўлиб, у АҚШ мусулмонларининг фавқуллодда ранг-баранг ва бой ҳаётларини қалам ва суратлар воситаси ила тадқиқ қилиш истаги тарзида дунёга келди. Оила мавжуд маданиятларнинг барчасида ҳам жамиятнинг ўзаги сифатида эъзозланади. Шунинг учун биз ҳам ушбу тадқиқотнинг биринчи ҳикоясини оиллага бағишладик.

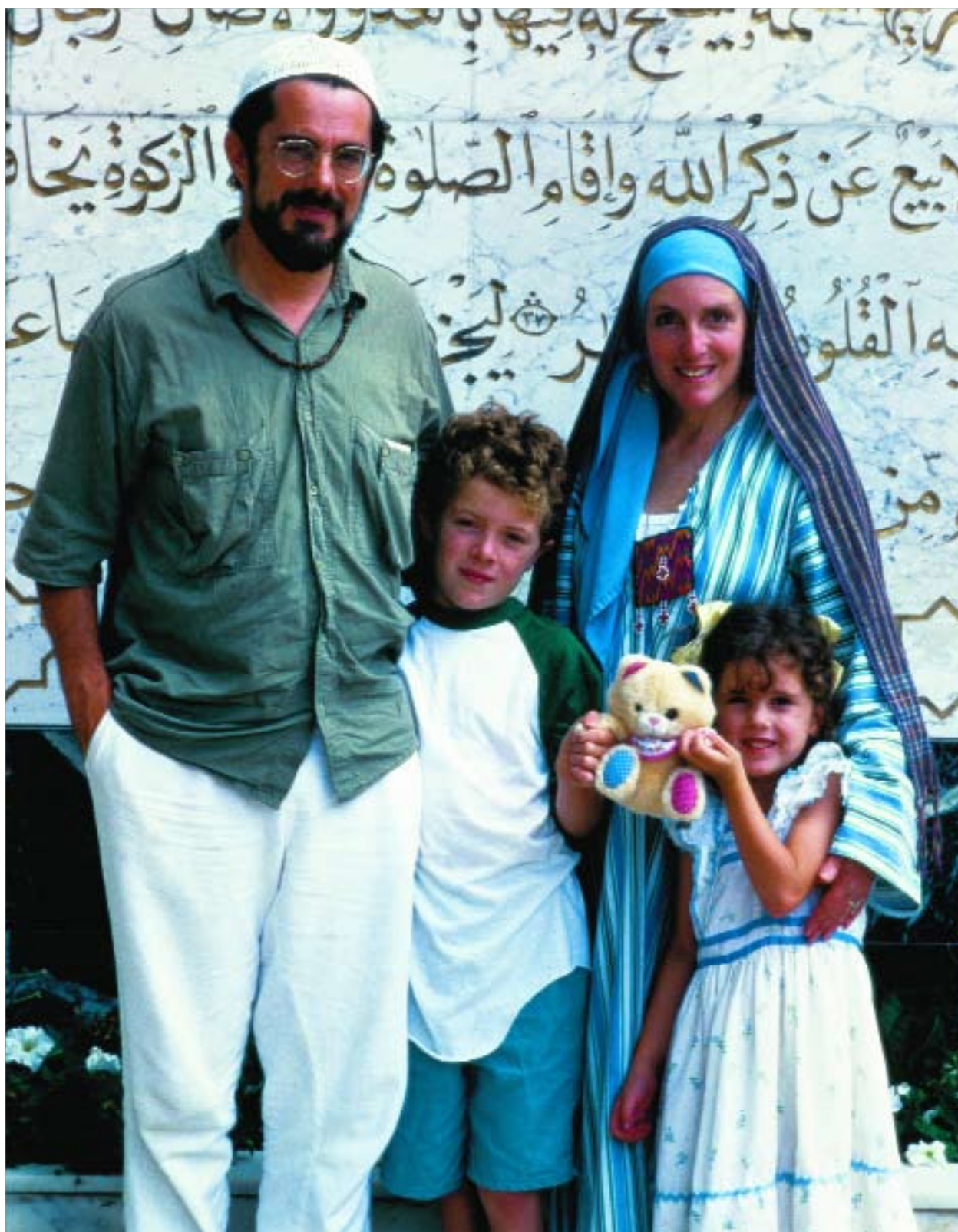

1. Америкага 1985 йили Ливандан кўчиб келган, ҳозир Мичиган штати Дирборн шаҳрида истиқомат қилаётган ва бу ерда беш фарзандни тарбиялаб вояга етказган мусулмон аёл. Детройт-Дирборн ҳудудида Қўшма Штатлардаги энг кўп сонли мусулмон жамоалари яшайдилар.

2. Имом Умар Муса (ўртада) таржимон ёрдамида Нью-Жерси штатида қарашли Форт-Дикс қочоқлар қишлоғида яшовчи этник албанларнинг никоҳ маросимини ўтказмоқда.

3. Пенсильвания штати. Уайтхоллдаги «Лихай Водийси» Ислом марказида пешин намози пайти. Тўрт ёшли болакай отасига эҳтиром ила қараб турибди.

4. Бу муслмон оиласи Калифорнияда яшайди.

Тагурийлар:

БИР ОИЛА ҲАҚИДА ҲИКОЯ

Филлис Макинтош

Тагурийлар хонадони кўп жихатдан асл америкача оила тимсоли дея аталишга муносибдир. Улар Колумбия Федерал округига мансуб Мэриленд штатининг жанубида жойлашган, Вашингтондан узоқ бўлмаган Ла-Плата шаҳарчасида умргузаронлик қиладилар.

Яхё Тагурий маҳаллий шифохонада патолог бўлиб хизмат қилади, сўнгги пайтда Чарльз округи тиббиёт экспертнинг ўринбосари ҳамдир. Тагурий хоним эса Балтимор шаҳридаги Лойола номли коллеж талабаси. У тиббий маслаҳат магистри илмий унвонини олиш ҳаракатидадир. Сўнг эса ўқув юртларидан бирида лицензияли терапевт бўлиб ишлаш ёки хусусий шифокорлик фаолияти билан шуғулланишни орзу қилади.

Шаҳар четида яшайдиган аксарият оилалар сингари Тагурийларнинг ҳам кўп вақтлари «йўлга кетади». Улар 8, 5 ва 3 яшарли фарзандларини мактабга, ракс синфи дарсларига, гимнастикага, изтопар қизлар (герлскаутлар)нинг машғулотларига шошқин жилғалардай ўз вақтида етказдилар.

Тагурийлар оиласи аъзолари – имони бутун мусулмонлар. Имон-этикод уларнинг фаол ва сермазмун турмушларида бош қадрият ҳисобланади. Шифохонадаги иши ошиб-тошиб ётганлигига, вақтининг ниҳоятда чекланганлигига қарамай, доктор Яхё Тагурий, ҳеч бўлмаса кунда бир бора, шу яқиндаги масжидга бориб намоз ўқийди. У баъзан бу ерга зурёдлари билан бирга боради. Кундузги намозларини эса у кўпинча ўз ишхонасида ўқийди. Яхё Тагурийнинг сўзларига қараганда, унинг аксарият ҳамкасблари мусулмон динида эмаслар. «Лекин, – дейди у, – ҳамкасбларим хонам эшигининг ёпиқ эканини кўргач, ибодат вақти бўлганини тушунадилар ва ҳалақит бермайдилар.» Унинг рафиқаси Сальва Умейш, ўзи таҳсил оладиган коллежга бориб келиш учун ҳар куни қарийб 180 миля йўл босиб ўтишга мажбур бўлгани туфайли, асосан, уйда эрталаб ва кечқурунлари ибодат қилади.

ОИЛАНИНГ БУНЁДГА КЕЛИШИ

Яхё (ҳозир у 41 ёшда) Ливияда туғилиб вояга етган, ўша ердаги тиббиёт билим юртида ўқир эди. 1987 йили у Қўшма Штатларда яшайдиган акаси ёнига кўчиб боришга ва танлаган ихтисоси бўйича таҳсилни Питтсбург шаҳри Болалар шифохонасида ҳамда Ғарбий Виржиния штатидаги Маршалл дорилфунунида давом эттиришга қарор қилди.

Дўстлари Яхёни ҳозир 31 баҳорни кўрган Сальва билан таништириб қўйдилар ва 1992 йили икки ёш турмуш қуришди. Ғарбий Виржинияда бир йил яшагач, эру хотин Алабама штатидаги Бирмингем шаҳрига кўчиб келишди. Яхё грант ёрдамида Алабама университетида илмини такомилга етказди. Улар яна бир йил шу штатнинг 20000 аҳоли яшайдиган Сельма шаҳрида туришди. Ўтган асрнинг 60 йилларида бу

Филлис Макинтош Вашингтонлик эркин ижодкор, Колумбия федерал округи.

2

3

4

5

6

1. Тагурийлар оиласи ва жиян қизча суратга тушиш учун ёруғ хонага тўпландилар.
2. Сальва ва Яҳё Тагурий болалари билан ҳовлида копток ўйнашмоқда.
3. Арғимчоқ учиш қандай мазза!
4. Ошхонада тушлик қилиш бирга бўлиш имконидир.
5. Тушликдан сўнг Тагурийларнинг 4 фарзанди ва жиянлари сеvimли кўрсатувларни тамоша қилишни ёқтиришади.
6. Доктор Тагурий овқатдан сўнг дастурхонни йиғиштиришга кўмаклашяпти.

шаҳар афро-америкаликларнинг ўз фукаролик ҳақ-ҳуқуқлари учун олиб борган курашларида илғор сафда турган эди.

1996 йили Тагурийлар Сальванинг оиласига яқинроқ бўлиш учун шимолга отланишди. Аммо, тақдир тақозоси билан Вашингтонга яқин жойга келиб ўрнашишди. Колумбия Федерал округи, Мэриленд штати, Ла-Плата шаҳарчасига келиб муқим бўлиб қолишди. 6500 аҳоли истиқомат қиладиган ушбу шаҳарча АҚШ пойтахтидан бор-йўғи 40 миля жанубда жойлашган. Тагурийлар шаҳардан бир неча чақирим нарида, ўзига тўқ оилалар яшайдиган тинчгина мавзеда бинойидай уй қуриб олишди. Бугунги кунда уларнинг каттагина, кўркам, замонавий уйлари кўм-кўк дарахтлар ҳамда анвойи ўйинчоқлар билан тўла болалар майдончаси қуршаб туради.

Сальва хоним ҳам Ливияда таваллуд топган. У 11 ёшга тўлар экан, отаси Колумбия Федерал округидаги Вашингтон Жаҳон Банкига ишга ўтади ва оила Қўшма Штатларга кўчиб келади. Сальва Вашингтон яқинидаги Виржиния канораларида ўсиб-ўлғайди, шу ерда давлат ўрта мактаби ва коллежида таълим олди.

Хоним болалик ва ўсмирлик кунларини эслар экан, ота-онаси унга турли ракс кечалари, базмлар, учрашувларга боришни манъ этганликларини айтади. ҳолбуки, ҳар хил кўнгилочар тадбирлар, ўйин-кулгулар билан вақт ўтказиш у теги ёшлар учун одатий ҳол эди. Лекин бу тақиқлар Сальванинг кўнглига ортиқ соя солгани йўқ. У шаҳарнинг йирик туманларидан бирида вояга етди, бу ердаги мактабда унинг мусулмон дўстлари талай эди. «Жуда кўп нарсалар тақиқлаб қўйилган эди, – дейди у, – бундан ташқари ўзимизда ҳам ўша нарсаларга қизиқиш йўқ эди».

Сальва турмушга чиқар экан, аксарият ёш америкалик хонимлар каби эрининг фамилиясига ўтмади, қизлик фамилияси – Умейшни сақлаб қолди. Шунинг-да таъкидламоқ ўринлики, кўпгина аёллар каби у ҳам билим олиш йўлидаги интилиши билан оиласи учун ғамхўрлик орасидаги олтин мувозанатни баробар тутишга астойдил ҳаракат қиладди. Сўнгги кезлар бу хонадон Яҳёнинг ота-онаси ва жияни ҳисобига яна қўпайган. Бироқ, ўзининг эътироф этишича, иш ва билим борасидаги мақсаду режалари қанчалик жиддий бўлмасин, унинг учун оила ҳаётининг бош мазмунидир.

ҲИЖОБГА КИРИШ ҚАРОРИ

Ўрта мактабнинг юқори синфларига ўтгач ҳижобга кирадиган кўпгина америкалик муслима қизлардан фарқли ўларок, Сальванинг ҳижобга кирганига бир неча

йил бўлди, холос. – Аслида ҳижобга киришни доим ич-ичимдан орзу қилиб юрардим, – дея изоҳ беради у. – Ҳозир ҳижобда юрарканман, бунинг сабаби битта – парвардигорнинг иродаси шундай. Бу, бизнинг зоҳирӣ кўринишимизни белгилаш истагида бўлган жамиятга эмас, яратган Аллоҳ ҳукмига бўйсунининг бир шаклидир.

Мазкур оила асосан кўпроқ масжид жамоати билан яқин муносабатда бўлсалар-да, Тагурийларнинг ғайримуслим кишилар орасида ҳам кадрдонлари бисёр. Оила аъзоларига яхши маълумки, улар яшаётган манзилнинг яқин-атрофида ўзлари ҳамда қўшнилари бўлмиш жарроҳ-ортопеднинг оиласидан бўлак бирор-бир мусулмон йўқ. Лойола номли коллежнинг Сальва таҳсил оладиган куллиётдаги 80 талаба орасида ҳам биргина унинг ўзи ислом динида.

2

3

1. Имони бут мусулмон оила – Тагурийлар нурафшон хонада ибодат қилаяптилар.
2. Доктор Тагурий Ла-Платадаги (Мэриленд штати) ўзи ва оиласи ибодат қиладиган масжид олдида.
3. Магистрлик илмий унвони номзоди Тагурий хоним Лойола номли коллежда тадқиқот олиб бораётир.

Қизчалари – тўртинчи синф ўқувчиси Нур ва яқинда боғчага бора бошлаган Юсер дастлаб насронийларнинг кичик ёшдаги болаларга мўлжалланган тарбия муассасаларига қатнашган эди, мана энди бошланғич мактабда ўқишайпти – бу ерда ҳам улардан бошқа мусулмон йўқ. Қизалоқлар исломий байрамлар, ҳайит кунлари дарсга келишмаса, муаллимлар ва мактаб маъмурлари эътироз билдиришмайди. Аксинча, Нурнинг муаллимаси кейинги йилларда Мавлуд байрами билан деярли бир вақтда келаётган Ййди Рамазон куни Сальва эълонлар тахтасига «Ййди муборак!» деган ёзувни ёпиштириб, синф хонасини безаб кетганини самимий қабул қилди.

Фарзандларининг аксарият синфдошлари динлардаги фарқларга эътибор бермаса-да, она эмасми, Сальванинг кўнглида, «болаларим ўсмир ёшига етганларида мен Вашингтон яқинида ўсганим даврларга қараганда мураккаброқ муаммоларга дуч келишмасмикин», деган ташвиш-хавотир ҳам йўқ эмас. «Шундай хавотир бор, лекин бизнинг эътиқодимиз мустаҳкам, – деб изоҳ беради у. – Динлар орасидаги тафовутлар юзага келиши бизни ранжитмайди. Шундай ҳолларга тўқнаш келганимизда, ўз-ўзимизга: «Хеч қиси йўқ, бизнинг йўлимиз бошқа» – деб қўя қоламиз.

Атиги қирққа яқин оила ибодат қиладиган маҳаллий масжиднинг тугал диний таълим бериш учун зарур имкону маблағ топишга қўли қисқалик қилади. Шу сабабли ҳам, жажжи Тагурийлар шанба ва якшанба кунларини боболарининг Виржиниядаги уйида ўтказиб, шу яқиндаги ислом мактабига боришади. Баъзан эса бир соатда етиладиган бу мактабга ота-оналари ёки дўстлари билан бориб туришади.

Саккиз ёшдаёқ ибодат ва тиловат қилишни ўргана бошлаган Нур ҳафтада бир-икки маротаба қўшниларнинг бирдан ҳам диний таълим олиб туради.

Нур ва Юсер ҳижобга киришадими? Ота-оналари яқдиллик билан таъкидлайдиларки, буни қизчаларнинг ўзлари мустақил ҳал қилишлари лозим ва ҳеч ким бу борада уларга тазйиқ ўтказмоқчи эмасдир. «Бунақа масалаларда тазйиқ ўтказиш раво эмас, – деб ҳисоблайди Сальва. – Мен уларга уйда мажбуран ҳижоб кийдиришим мумкин, бироқ мактабга боришгандан кейин олиб ташласалар, қайдан билай? Бизнинг кўз олдимизда ёки кўзимиздан нарида не иш қилмасинлар – ҳар нарсани кузатиб тургувчи Парвардигорга бари аён бўлиб туришини уларга тушунтирмоқ афзалдир.»

«Аллоҳ кузатиб, кўриб тургувчидир, уни қалбингизда сақлангиз», деган фикрни уқдира олсак бас, фарзандларимизнинг имон-эътиқоди қувват олади, мустаҳкам бўлади. Улар Парвардигори оламга, раббимизнинг ибодат, рўза, хайру саховат каби амалларни ёки кундалик ишларни сидқидилдан бажариш ҳақидаги амрларига бўйсунишга ўрганадилар, – деб қўшимча қилади Яҳё. – Ана шундагина ҳижоб кийиш ихтиёри ўз-ўзидан туғилиши табиий».

ИБРАТ-НАМУНА – ИСЛОМ ТАРҒИБОТИНИНГ АСОСИ

Ҳарчи турмуш қурганларидан бери Тагурийларнинг ҳаёти Қўшма Штатларнинг у қадар космополитлашмаган (космополитизм – миллий ахлоқ ва урф-одатлардан умумжаҳоний ахлоқ ва урф-одатларнинг устун қўйилиши) манзилларида кечган бўлса-да, бироқ бу хонадон аҳли диний мурасасизлик тазйиқида дуч кел-

1

2

1. Тагурийлар оиласининг кенжа фарзанди Муҳаммад томорқада отасига кўмаклашяпти.
2. Доктор Тагурий ўз шаҳри Ла-Платада бу навраста кунгабоқарнинг ўсишида рамзий маъно борлигини таъкидлайди. Шаҳарнинг бир қисмини йил бошида бўлиб ўтган тўфон нобуд қилган эди.

маганликларини эътироф этишади. Улар ўз динларини кенг ёйишнинг энг маъқул йўли гўзал хулқ, ибратнамуна эканлигига астойдил ишонадилар. «Одатда, ислом ҳақида кўп гапирмайман, – шарҳ беради Яҳё, – бироқ шундай яшашга ҳаракат қиламанки, атрофдагилар исломнинг қандай дин эканлигига менинг ҳаёт тарзимга қараб баҳо берсинлар. Одамлар менинг кимлигимни англаб етсаларгина, шахс сифатида менга ҳурмат-эҳтиром кўрсата бошлайдилар».

Тагурийлар шуни эътироф этадиларки, ҳатто 11 сентябрда Бутунжаҳон Савдо Маркази ва Пентагонга қилинган тажовузлардан кейин ҳам улар америкалик биродарлари хулқ-атворида нафрат-хусуматни сезмадилар. «ҳар ҳолда, бизнинг шаҳарда аксинча бўлди, – дея хикоя қилади Яҳё. – Ҳамшаҳарларимиз бизга таважжух ва ғамхўрлик қилишди. Ишқилиб, ҳаммаси жойидами, сизни ҳеч ким ранжитаётгани йўқми, деб мунтазам сўраб туришди». Сальва, мазкур воқеалардан икки кун ўтгач коллежда кузги сабоқларини бошлар экан, курсдошларининг унга нисбатан илтифот ва эътибори ортганидан ҳайратга тушди. «Улар мендан доим ҳол-аҳвол сўраб туришди. Келиб чиқиши Яқин Шарқдан бўлган кишиларга нисбатан муносабат ўзгарганидан қайғурар эдилар».

Бироқ Тагурийларнинг ғзаб ва норозиликка сабаб бўлаётган бир нарса бор, бу матбуот саҳифаларида тез-тез учраб турадиган «мусулмон жангарилари» ёки «мусулмон террорчилари» каби иборалардир. Сальва, ахир Американинг ўзида туғилган, 1995 йили Оклахома-Ситидаги маъмурий бинолардан бирида кучли портлаш уюштириб 168 кишининг ҳаётига зомин бўлган Тимоти Маквей ёки конвертларга портловчи мослама жойлаб турли одамларга жўнатган «Unabomber»га ўхшаган террорчилар ҳам бор-ку, дея қуйнади. Лекин сиёсий ғаразларни кўзда тутиб иш кўрган бу қотилларга нисбатан матбуотнинг «насроний жангари» ёки «насроний кўпоровчи» деган иборалар қўллаганини билмаймиз, дейди у.

«Ислом ҳақида бундай ғалат тасаввурлар тарқатишга уринишлар кўнгилга оғир ботади, – эътироф этади Сальва. – Ислом сўзининг замирида «тинчлик»

деган эзгу мазмун мужассамдир. Биз кимнингдир оstonасини хатлаб ўтар эканмиз. «Ассалому алайкум!» деб айтамыз. Бу «Сизга тинчлик тилайман», деганидир. Ислом эзгулик ва тинчлик динидир. Таассуфки, ҳали жуда кўп одам буни англаб етгани йўқ».

«Бутунжаҳон Савдо Марказига ҳужум уюштирганлар бу аъмолни диний манфаат йўлида қилдик, деб иддао қилсалар-да, уларнинг қалбида Аллоҳ йўқ», – эру хотин Тагурийларнинг қатъий фикри шундай.

«Қайси динга эътиқод қилишидан қатъи назар, террорист террорист бўлиб қолаверади, – деб ўз фикрини изоҳлайди Яҳё. – Биз бу хил ёвузликларни дин ва эътиқод ила боғламаслигимиз даркор».

Тагурийлар, шунингдек, жаҳоннинг турли мамлакатларида яшайдиган мусулмонларни, уларнинг Америка ҳақида ўқиган, эшитган маълумотлари, Америка халқи, хусусан АҚШда мусулмонларнинг аҳволи қандай эканлиги хусусида аниқ ва тўғри тасаввур бера олмаслиги мумкин дея огоҳлантирадилар. «Кўшма Штатларда мусулмонлар жуда кўп, – дейди Сальва. – Ислом бу мамлакатдаги динлар орасида энг тез ўсиб бораётган диндир. Мусулмонларнинг кўпчилиги аввал эътиқод қилган динларидан воз кечиб исломни қабул қилишган. Бирмингемдаги масжидимиз жамоатининг 80 фоизини малла сочли, мовий кўзли америкаликлар ташкил қилади. Ҳолбуки, яқин-яқинларгача мен бундай ҳолга дуч келмас эдим».

«Энг асосийси, – деб илова қилади у, – биз ҳақиқатан ҳам бу ерда ўз динимизга дунёнинг бошқа жойларига қараганда эркинроқ амал қила оламиз.»

«Агар Америкада астойдил меҳнат қилсанг, саъй-ҳаракатларинг шак-шубҳасиз муносиб тақдирланади, – деб ҳисоблайди Яҳё. – Ўз дунёқарашинг бўйича яшаш ҳуқуқи ва адолат устувор бўлган, Конституция ҳар бир одамни ҳимоя қиладиган мамлакатда умр кечириш саодатдир. Биз Америкада яшаётганимиз чиндан ҳам улкан омад эканлигини ҳар лаҳза ҳис этиб турамыз».

★

ИККИ МАДАНИЯТДАН БАҲРАМАНДЛИК

«Ўзимга алоҳида шахсий хусусиятлар нуқтаи назаридан баҳо беришни муҳим деб билмайман. Менинг ягона мезоним – менинг эътиқодим; у бўлса бошқа барча нарсалар мувозанатда бўлади. Мен ўзимни Америкада яшаётган мусулмон фаластинлик дея танийман».

– Доктор Лайло ал-Мароятӣ, АҚШ Халқаро Диний эркинлик комиссияси аъзоси.

«Мен нафақат америкалик бўлганим, Америка паспортига эгалгим ва у билан бутун дунёни кезишим мумкинлиги билан фахрланаман. Мен аслимни яширмай яшашим мумкинлигини, ўзлимни Америкада мусулмон сифатида тўла рўёбга чиқаришим мумкинлигини ҳис этиб тураман. Бунинг маъноси шуки, мен эрталаб кунни беҳавотир қарши оламан, кечқурун яна қўрқув-хавотирсиз уйга қайтаман».

– Имом Яҳё Ҳиндий, руҳоний, Колумбия Федерал округи, Вашингтон шаҳри.

«Икки маданиятга алоқадор бўлганим менинг омадим деб ҳисоблайман. Фарзандларим Истамбулда яшаган пайтларимиз қариндош-уруғларимиз орасида ҳукм сурган аҳилликни эслашади. Бизнинг телевизоримиз йўқ эди, ҳис-туйғулар, кечинмалар умумий эди. АҚШда эса шахсларни ҳурмат қилишади. Мен шахсий ҳаётимнинг дахлсизлигидан, ёлғиз қолишим мумкинлигидан, матбуот эркинлиги, сиёсий қарашларимни ифода эта олиш имконидан роҳатланиб яшайман.»

– Нежва Ўзгур, мактаб директори, Пасадена, Калифорния штати.

Илмий тадқиқотлардан маълумки, қизлар одатда, айниқса ўғил болалар билан мусобақалашадиган бўлсалар спортдан ўзларини олиб қочадилар. Биз қизлар ўзларининг диний либосларидан тортинмай, маҳоратли спортчи бўлиб етишишларига ҳаракат қиламиз. Биз уларнинг Америка жамияти асосий оқимидан четда қолмасликларини, ўзларини бегона, ёт ҳис этмасликларини истаимиз. ҳижоб кийиб олган онанинг футбол ўйнаётган ўғлини кузатиб минбарда ўтириши ғайриоддий воқеа эмас, оддий ҳолга айланиши керак».

– Сиймин Исо, мураббия.

«Шундайлар борки, биз ҳеч қачон америкалик мусулмонлар орасидан бирор кимсани қайсидир мансабга сайламаймиз, деб таъкидлашади. Мен уларга: «Шошманглар ахир, сиз Кеннеди деган католик президентликка номзодини қўйганда ҳам шундай дегандингиз», деб жавоб бераман».

– Суҳайл Хон, Конгрессмен ёрдамчиси.

«Жаҳондаги барча мусулмонлар Қўшма Штатлар ва Канададаги исломий жамиятларга умид назари билан қараб турибдилар. Бу жамиятларнинг равнақи, ўзига хос нуқтаи назари, маърифий билимлари, сафларининг кенгайиб боришининг ўзи дунёда исломнинг тараққиётига олиб келади деган умид бағишлайди».

– Мурод Уилфрид Хоффманн, Ислом ҳуқуқшунослиги бўйича публицист.

«Мусулмонлар жамиятдан тобора ўзларига муносиброқ жой талаб қила бораверадилар.» Улар ҳали-ҳануз ўзларини Америка ҳаётига «ўз» бўлиб кетмаган, ўғай гуруҳ дея ҳисоблашади. Бироқ, улар ўз қадриятлари, анъаналарини мустаҳкамлаш имконини берадиган мавқеларни эгаллашгач бу аҳвол ўзгаради... Ҳар бир муҳожир жамоа ўз диний жамияти ва тақдирини она юртидагидан фарқлироқ равишда қураётгани учун, бу Америка тарихида «қизил-оқ-мовий» воқелиқдир. Ислом ибодатгоҳлари намоз ўқиш манзилигина эмас, биродарлик ва бирлик дастурларини ўзида тўла мужассам қилган марказлар вазифасини ўтамоқдалар. Айнан шундай ҳолатларни ўтган асрларда немис лютеранлари, ирланд ва итальян католиклари, голланд ислохотчилари ҳам бошдан ўтқизган эдилар.

– Давид Рузен, Хартфорд Семинарияси.

1

3

2

4

1. Келиб чиқиши ироқлик бу мўмин диққат-эътибор жамлигининг тимсолига айланган. У Мичигандаги масжидлардан бирига диндошлари билан ибодат қилгани келган.
2. Шимолий Каролина штатидаги Грейтер-Шарлотт жамияти. Муслмон изтопар қизлар отряди йиғилишдан кейин изтопарлар қасамёдини такрорлаб, муслмонча дуо ўқимоқдалар.
3. Нью-Мексико штати Ислом Марказидаги динлараро ибодатда иштирок этаётган аёллар.
4. Муқаддас Ийд-ал-Фитр куни Рамазон ойининг ниҳоясига тўғри келади. Мичиган штати, Дирборн шаҳрида ушбу кунни ибодат билан нишонлайдилар.
5. Бу муслмонлар Нью Йоркдаги Ислом Маданият Марказида таҳсил оладилар.
6. Охайо штати Колумбус шаҳрида ахборот технологиясини ўрганаётган марокколик талаба Умар ибн ҳаттоб масжидида кечки намоздан олдин осуда жой топиб, Қуръон мутлаа қияпти.
7. Атланта яқинида яшовчи қора танли муслмонлар Ислом Масжиди атрофини жума намозидан кейин савдо-сотиқ учун қулай деб билишади. Қўшма Штатларда истиқомат қилаётган қора танли муслмонларнинг кўпчилиги бу динни йигирманчи асрнинг олтинчиинчи ва етмишинчи йилларида қабул қилишган.
8. Косоволик қочоқлар Сельвете ва Бакир муслмонча тўйларидан кейин Форт Дикс қочоқлар қишлоғидаги (Нью-Жерси штати) маросимлар уйдан чиқиб келишмоқда. Кийимлар, ширинлик, никоҳ узукларини келин-куёвга бир неча ташкилот ва жамоалар ҳадя қилишди.

5

6

7

8

1

2

3

1. Вашингтонга яқин Шантилли шаҳарчасида (Виржиния штати) Ийд-ал-Фитр фестивали. Карусель учаётган қизнинг завқу шавқи чексиз. Ушбу айёмга минглаб мусулмонлар қатнашдилар.
2. Дирборн. Кўнгилли икки аёл араб миллатига мансуб америкаликларга хизмат қиладиган энг йирик клублардан бири қошидаги «ACCESS» Марказида ўз ишларини муҳокама қилишаётир.
3. Ўрта мактабнинг юқори синф ўқувчиси – мусулмон қиз Филадельфиядаги эстафетада қатнашмоқда (Пенсильвания штати).

4

5

4. Америкалик араб қиз Нью-Йоркнинг Бруклин кўчаларидан бирида савдога қўйилган калит занжирларини кўздан кечирмоқда.
5. Муслмон обидлар Нью-Йорк Ислом маданияти маркази ёнида жойлашган хот-дог дўкончаси ёнида.

Мусулмон муҳожирлиги

Жейн И. Смит

Хозирги кунларда Қўшма Штатларда умр кечираётган мусулмонлар турли оқим ва ҳаракатларга мансуб одамлардир, улар ранг-баранг ижтимоий, диний ва сиёсий йўналишларнинг вакиллари ҳисобланадилар. Бу мусулмонлар орасида муҳожирлар ва ерли халқ вакиллари, суннийлар ва шиаларни, собит эътиқодлилар ва турли ўзига хос йўналишдагиларни, консерваторлар ва либералларни учратмоқ мумкин. Ҳозир АҚШ аҳолиси таркибида мавжуд мусулмонлар миқдорини аниқ белгилаш мушкул вазифа, лекин, шуни қайд этиш мумкинки, уларнинг ярмидан кўп қисми муҳожир оилаларнинг биринчи, иккинчи ва учинчи авлодига мансубдир.

XVII–XIX асрларда Америка жанубидаги плантацияларда ишлашиш учун олиб келинган африкалик куллар орасида мусулмонлар ҳам бор эди: бироқ уларнинг жуда озчилиги ўз эътиқодларини сақлаб қола олдилар. Шунинг учун аксарият ислом тадқиқотчилари Америкага ислом XIX асрнинг охирида Яқин Шарқдан кўчиб кела бошлаган мусулмон муҳожирлар билан кириб келган деган фикрда собитдирлар. Мусулмон муҳожирлигини бир-биридан ажралиб турган босқичлар («тўлқинлар») сифатида тадқиқ қилинса-да, муаррихлар орасида бу тўлқинларнинг даврини белгилашда ихтилоф мавжуд.

Илк мусулмонлар Америкага 1875-1912 йиллар ораларида, ҳозир Ливан, Сурия, Иордания, Фаластин Миллий Маъмурияти ва Исроил давлатлари эгаллаб турган минтақанинг қишлоқ жойларидан кўчиб келишди. Ушбу минтақа у замонлар Катта Сурия деб аталар ва Усмонли империяси тасарруфида эди. Бу минтақадан Америкага келган эркакларнинг кўпчилиги насронийлар бўлса-да, бироқ уларнинг муайян қисми мусулмон гуруҳлари эдилар. Ниятлари ўз иқтисодий аҳволларини ўнглаш бўлган бу эркаклар асосан қишлоқ ҳўжалигидан иш топдилар ёки савдотик билан шуғулландилар. Улар оила таъминоти учун етарли маблағни ишлаб топиш учун келишган, бу мақсад амалга ошгач юртларига қайтмоқчи эдилар. Муҳожирлар орасида турк армиясида хизмат қилишдан қочиб келганлар ҳам бор эди. Уларнинг бари ҳам аста-секин АҚШнинг шарқий қисмида, ўрта Ғарб ва Тинч океани қирғоғидаги сарҳадларда ўрнаша бошладилар.

МУҲОЖИРЛИК ТЎЛҚИНЛАРИ

Биринчи жаҳон уруши тугаб, Усмонли империясининг парчаланиб кетиши Яқин Шарқ мусулмон давлатларидан муҳожирларнинг иккинчи тўлқинини Америка қирғоқларига етказди. Бу Яқин Шарқ минтақасида Ғарб мустамлакачилиги ҳукмронлик қилган даврларга тўғри келади. Ўшанда араб давлатларини «идора қилиш» учун мандатли ҳудудлар тизими жорий этилган эди. Уруш Ливан бошига шу қадар хонавайронлик-

лар солгандики, мамлакатнинг кўпгина фуқаролари фақат жон сақлаш учунгина ўз юртларини тарк этишга мажбур бўлдилар. Бир қисм мусулмонлар Ғарбга иқтисодий танглик билан бир қаторда сиёсий сабабларга кўра ҳам кўчиб кетишди. Уларнинг кўпчилиги Қўшма Штатларга аввалроқ бориб ўрнашиб қолган хешу ақраболарига бориб қўшилдилар.

АҚШнинг 1924 йили қабул қилинган муҳожирлик бўйича янги қонуни Америкага кўчиб боришни истаган кишиларга «қайси миллатга мансублигидан келиб чиқиб рухсат бериш (квота)» йўли билан ик-

тарихидан

XIX асрнинг иккинчи ярмида Нью-Йоркка жуда кўп суриялик оилалар кўчиб келишган эди. У. Бенгоу чизган суратда бу шаҳарнинг Қуйи Манхеттен даҳаси, Вашингтон кўчасида 1890 йилларда яшаган суриялик муҳожирларнинг кундалик турмуши ва меҳнат фаолиятлари акс эттирилган.

кинчи тўлқиннинг шаштини кесди. Бу қонунга кўра, АҚШнинг 1890 йилдан сўнг чет элда туғилиб, кейин Америкага кўчиб келган фуқароларига нисбатан чеклашлар жорий этилган эди (кейинчалик бу сана 1920 йилга алмаштирилди). Ушбу тартиб оқибати ўлароқ, XX асрнинг 30 йилларида мусулмонларнинг Америкага кўчиб келишлари камайди, бора-бора энг оз миқдорга тушиб қолди. Бу даврда Америкага юз тутганлар, асосан, илгарироқ кўчиб ўтиб ўрнашиб қолганларнинг қариндош-уруғларидан иборат бўлди, чунки, қайд этилган қонун шартларига кўра қариндошларга

Жейн И. Смит хоним – исломишунос профессор, Хартфорд Семинарияси қошидаги христиан-мусулмон муносабатларини ўрганиш бўйича Макдональд маркази директорларидан бири. У, шунингдек, юқорида қайд этилган мавзулар ёритиладиган «Muslim World» («Мусулмон дунёси») журналида ҳам муҳаррирдир. Кейинги пайтлар унинг қаламига мансуб «Islam in America» («Ислам Америкада»), «Oxford History of Islam» («Исламнинг Оксфорд тарихи»)да эълон қилинган «Islam and Christendom» («Ислам ва христиан дунёси»), «Muslim Communities in North America» («Шимолий Америкадаги мусулмон жамоалар»), «Mission to America: Five Islamic Communities in the United States» («Америкага хизмат: Қўшма Штатлардаги беш исломий жамият») каби асарлар нашрдан чиқди.

алоҳида имтиёз бор эди. Америкада яшаётган муҳожир мусулмонларнинг аксарият қисми, аста-секин она ватанга қайтиш истакларининг рўёбга чиқиши мушкул эканлигини, бу ерда эса уларни ва оилаларини қўллаб-қувватлайдиган мадад ва тизим мавжуд эканлигини тан ола бошладилар.

Мусулмон муҳожирлиги тарихининг 1947-60 йилларни ўз ичига олган учинчи босқичида Қўшма Штатларга исломий оламдан кўтарилган оқим яна кучайди, энди улар орасида наинки Яқин Шарқ, балки бошқа мамлакатларнинг вакиллари ҳам талай эди. 1953 йили қабул қилинган Фуқаролик ва Муҳожирлик Қонунини квота тартибига ўзгартиришлар киритди. Чунки янги қонун АҚШ аҳолисининг 1920 йилдаги фоиз кўрсаткичларига асосланган ва бу давр муҳожирларининг кўпчилиги қисмини Ғарбий Европа вакиллари ташкил этарди. Шунга қарамай, Шарқий Европа (кўпроқ Югославия ва Албания)дан, Совет Иттифоқининг турли минтақаларидан ҳам мусулмонларнинг келиши тўхтаб қолгани йўқ. Бир қанча мусулмон муҳожирлар 1947 йили Ҳиндистон ярим ороли бўлиниб кетгач, Ҳиндистон ва Покистондан АҚШ сари юзландилар. Агар дастлабки мусулмон муҳожирлари кўпроқ Янги Оламнинг қишлоқ ва шаҳарларидан макон топган бўлсалар, учинчи босқич муҳожирлари, келиб чиқишлари асосан шаҳардан бўлгани учун фақат Нью-Йорк, Чикаго каби катта шаҳарларга келиб ўрнашдилар. Уларнинг бир қисми авваллари нуфузли бўлган хонадонларнинг фарзандларидан иборат эди. Бундай одамлар дунёқарашида Ғарбга эргашishi хусусияти кучли бўлиб, улар дастлаб келганларга қараганда илм жиҳатидан устунроқ эдилар, бинобарин, улар АҚШда ўқишни давом эттириш, илғор техника ютуқларини ўзлаштириш ниятида келган эдилар.

Мусулмон муҳожирлигининг тўртинчи, энг сўнгги босқичи 1965 йили Президент Линдон Жонсон таклифи билан Янги қонун қабул қилингандан кейин бошланди, бунга кўра узок вақт амалда бўлган, миллий ва этник тамойилларга асосланган чеклашлар муомаладан чиқариб ташланди. Янги қонун бўйича АҚШ фуқароларининг қариндошларига ҳамда Қўшма Штатлар учун зарур ихтисос эгаларига имтиёзлар бериладиган бўлди. Янги қонун Америка давлати тарихидаги энг муҳим аҳамиятга эга ҳужжатлардан биридир, чунки у XX аср бошидан бери илк бор чет элликлар учун Қўшма Штатларга, миллатидан қатъи назар, кўчиб келиш имконини берди. 1965 йилдан кейин Ғарбий Европада муҳожирларнинг келиши камайди, айни вақтда Яқин Шарқ ва Осиёдан АҚШга отланганлар нуфузи сезиларли даражада кўпайди. ҳозирги вақтда шу минтақалардан Америкага кўчиб келаётганларнинг ярмидан кўпроқ қисми ислом динига мансуб кишилардир.

XX асрнинг сўнгги бир неча йилларига қадар Американи доимий ватан қилиб танлаган мусулмонларнинг мақсади – ўз иқтисодий аҳволларини ўнглаш ёки илмий салоҳиятларини ошириш бўлган эди. Фақат Биринчи Жаҳон урушидан кейин келган баъзи бир мусулмонларгина ўз мамлакатларини сиёсий нотинчликлар туфайли тарк этишга мажбур бўлган эдилар. Кейинги йилларда эса кўпчилик мусулмонлар Америкага она юртларидаги сиёсий алғов-далғовлар натижасида кўчиб келдилар.

1

1. Президент Линдон Б. Жонсон 1965 йилнинг 3 октябрида Нью-Йорк портида жойлашган Озодлик оролида муҳожирлик бўйича янги қонунни имзолади.
2. 1960 йиллар. Келиб чиқиши африкалик, осийлик мусулмонларнинг фарзандлари тадбирлардан бирида маза қилиб ўтиришибди. Ўғил болалар олдинги қаторларга, қизлар орқага жойлашишган.
3. 1999 йил, май. Албан қочоқлари Форт-Диксдаги (Нью-Жерси штати) ошхоналари ёнига жойнамоз солиб, жума ибодатини адо этаётирлар.

Уларни ўз уй – ўлан тўшагини ташлаб Ғарбдан бошпана излашга мажбур қилган бундай воқеаларга мисол қилиб араб мамлакатларининг 1967 йилда Исроил билан урушдаги мағлубияти, Ливандаги фуқаролар уруши ва унинг оқибатларини келтириш мумкин.

Эрон инқилоби ва давлат тепасига Имом Хумайнийнинг келиши, ҳамда шундан кейин Эрон ва Ироқ ўртасида бўлиб ўтган деярли ўн йиллик тинкаматорни қуритувчи машаққатли уруш ҳам бир қисм эронлиларни Ғарбга ўтиб кетишга мажбур қилди. Уларнинг кўпчилиги Америкага кўчиб ўтиб, кейинроқ аксарияти Калифорнияга бориб манзил курдилар. Ҳозирги пайтда Америкада яшаётган эронликларнинг миқдори ярим миллион деган тахминлар бор. Ироқ томонидан Қувайтнинг истило қилиниши ва Форс кўрфазида бўлиб ўтган урушдан кейин АҚШга жуда кўплаб курдлар кўчиб бордилар. Кейинги йилларда эса Америкада яшашни ихтиёр этган мусулмонларни асосан Сомали, Судан ва бошқа Африка давлатлари ҳамда Афғонистон фуқаролари ташкил этмоқда, булар ҳам турли сиёсий алғов-далғовлар, фуқаролар уруши туфайли она юртларини тарк этишга мажбур бўлганлар. Собиқ Югославиядаги этник тозаловлардан кейин ҳам кўплаб мусулмонлар Ғарбга отландилар.

Ҳиндистон ва Покистонда ўн йиллар мобайнида давом этган турли кўринишдаги зиддияту курашлар ҳам кўплаб мусулмонларни Ҳиндистон ярим оролини ташлаб Ғарбдан сокин ҳаёт излашга ундади. Улар бориб ўрнашишни истаган энг манзур мамлакатлар Англия ва Қўшма Штатлар эди. Агар XX асрнинг биринчи ярмида покистонликлар, ҳиндлар ва бенгаллар Америкага келиб ўрнашган мусулмон муҳожирларининг жуда оз қисмини ташкил этган бўлсалар, кейинги бир неча ўн йилликлар давомида уларнинг миқдори сезиларли даражада ўсди ва айни замонда бу миқдор миллиондан зиёдроқ бўлса ажаб эмас. Кўпчилиги врач, муҳандис каби илму малакаси баланд бўлган покистонлик ва ҳиндистонлик мусулмонлар Америкадаги исломий-сиёсий ташкилотлар равнақида ҳамда масжид жамоаларини бошқаришда фаол иштирок этдилар. ҳозирги пайтда Америкага Индонезия ва Малайзия каби мамлакатлардан муҳожирларнинг келиши кўпайиб бормоқда, буларнинг ҳам аксарияти билим ва тажрибада пешқадам бўлганлари учун Америка ислом оламида етакчи мавқеларни эгалламоқдалар.

МУРАККАБ ЖАМИЯТ

Арабистонлик мусулмонлар – суннийлар ва шиалар – бугунги кунда Америка ислом оламининг асосий қисмини ташкил этадилар. Уларнинг аксарияти юксак билимга эга, ўзларини намоён эта олган малакали хизматчилар бўлиб, ҳозирги кунда Америка исломий ҳаётида миллатлараро ва этник жамоалараро муносабатларни ривожлантириш борасида етакчилик қилмоқдалар. Бундан ташқари турклар, шарқий европалар ҳамда Гана, Кения, Сенегал, Уганда, Камерун, Гвинея, Сьерра-Леоне, Либерия, Танзания каби кўп-лаб Африка давлатлари вакиллари бўлмиш сиёсий муҳожирлар ҳам Америка мусулмонлари жамиятини ташкил этувчи мураккаб жамоа орасида кўзга яққол ташланиб турадилар.

Мусулмон муҳожирлар нафақат ўзаро муносабатларни мустаҳкамлаш, ҳамкорликнинг самарали усулларини ишлаб чиқиш устида, шу билан бирга

афро-америкаликларнинг турли йўналишдаги ҳаракатлари билан бирдамликка эришиш масалалари устида ҳам иш олиб боришяпти. Африка давлатларидан кейинги йилларда Америкага кўчиб келган муҳожирлар динни этник мансубият билан уйғунлаштириш йўлидаги уринишларида жиддий муаммоларга дуч келмоқдалар. XIX-XX асрларнинг сарҳадида Америкага ҳижрат қилган мусулмонлар биринчи босқичдаги турли миллатга мансуб бошқа барча муҳожирлар сингари мавсумий мардикорлик, чакана савдо, кон қазиш каби ҳар қандай қора ишга ёлланиш имкониятидан фойдаланишди. Кўпгина араб мусулмонлар тилни яхши билишни, махсус малакани, тажриба ва дастмояни талаб қилмайдиган ишни танлашди: кўчама-кўча юриб савдо қилиш билан шуғулланишди. Бошқалари Қўшма Штатларнинг ғарбида тез раванқ топиб бораётган темир йўл қурилиши билан шуғулланувчи бригадаларга оддий ишчи бўлиб ёлланишди. Муҳожир эркаклар ёнига аста-секин қўшилиб борган мусулмон аёллари завод ва фабрикаларга кириб ўрнашдилар, улар шароити анча оғир жойларда уззукун меҳнат қилишарди. Муҳожирликнинг биринчи босқичида мусулмонлар ҳаёти бир қадар кийин кечди: улар ғурбат ёлғизлиги, қашшоқлик, тил билмаслик, хонадон ва диндошларидан йироқлик каби ғуссалар оғушида яшадилар.

Булардан қатъи назар, Америкада анча муддат яшаб кўргач, тобора кўпроқ мусулмонлар она юртга қайтиш имкондан хориж эканини англай бошладилар ва тақдирга тан бериб ўз ҳаётларини Америка билан боғлаган ҳолда қуришга киришдилар. Ҳар ким ўзи билганча онлалик бўлди: йигитлар мабодо мусулмон қиз АҚШдан топилмаса, ўз ватанларига бориб келин олиб келишар ёки жуда бўлмаганда ғайридин қизларга уйланишар эди. Улар ўзларининг анъанавий ҳунар, малакаларидан келиб чиқиб истиқболли ишларнинг тамал тошини қўйдилар: ресторани, қаҳвахона, нон ёки баққоллик дўконлари очдилар. Вақт ўтгани сабаб тилни ўзлаштириб олишди, аста-секин бойлик орттиришди. Шундан кейин фарзандларига биргаликда исломий таълим бериш имконини очадиган жамоалар

тузиш учун мусулмон қардошлари билан алоқалар ўрнатишга киришдилар.

Шунга қарамай дастлабки даврларда баъзан мусулмонларнинг Америкадаги ҳаёти осон кечгани йўқ. Қўшма Штатларни кўпинча «муҳожирлар юрти», «барча ирқ ва миллатлар дошқозони» деб аташади. Бироқ, айниқса ўтган асрнинг олтинчи йилларига қадар, яъни фуқаролик ҳақ-ҳуқуқи учун ҳаракатлар бошлангунча бўлган даврда бу ерда, шубҳасиз, ирқий камситишлар мавжуд эди.

Шунинг учун, узоқ йиллар давомида мусулмон муҳожирлар қайси дин ва миллатга мансуб эканликларини пинҳон тутиш, исму насабларини ерлиларга мутаносиб қилиб ўзгартириш, ўзгалардан ажратиб турувчи либослар, феъл ва муомиладан воз кечиш йўлидан бордилар.

Аста-секин мусулмон муҳожирлари нуфузининг ўсиб, ранг-баранг тус олиши, ўзлигини англаб, илмий салоҳияти ошиб, дадиллашиб бориши натижасида Америка жамиятида сингиб кетиш нияти ўрнини ўз эътиқоди ва маданиятини сақлаб қолган ҳолда мазкур жамиятнинг бетакрор узвиға айланишнинг муҳимлиги ҳақида жиддий мунозаралар эгаллади. Бу сингари мунозаралар Америка бўйича қишлоқ ва шаҳарларда сунний ва шиа мазҳабидаги мусулмонлар уюшмаларининг, нисбатан кейинроқ эса диний, сиёсий, касб-хунар ва жамоат бирлашмалари манфаатларини ифода этувчи миллий Исломий ташкилотларнинг тузилишига олиб келди.

БУТУН МАМЛАКАТ БЎЙЛАБ

Эндиликда Қўшма Штатларда мусулмонлар яшамайдиган манзил, хизмат қилмайдиган корхона, уларнинг фарзандлари таҳсил олмайдиган давлат мактаблари жуда кам. Рўйхатга олинган қулай исломий ибодатхоналар (масжидлар, таъмир асосида мослаштирилган уйлар, ҳатто омборхоналар) ҳамма жойда ишлаб турибди.

Америкадаги дастлабки исломий жамиятлар Ўрта Ғарбда ташкил этилган эди. Шимолий Дакота штатида XX асрнинг бошларидаёқ аҳли ислом жамоа бўлиб намоз ўқишга киришдилар; 1914 йилдаёқ Индиана штатида Ислом Маркази фаолият бошлаб юборди. Сидар Рапидс шаҳрида (Айова штати) жойлашган мамлакатдаги энг кўҳна масжид ҳамон ишлаб турибди. Детройт яқинидаги Дирборн шаҳри (Мичиган штати) Яқин Шарқдан бўлган сунний ва шиа мусулмонларининг аллақачон ўз уйлари бўлиб кетган. Кўпчиликни бу шаҳарга «Форд Мотор Компани» заводига кириб ишлаш имкони етаклаб келган. Бу ерда исломий уюшма тузилгач, уларга бошқа мусулмонлар ҳам келиб қўшилдилар. Мичиганлик мусулмонлар ва уларнинг насроний ҳамюртлари бу ерда келиб чиқиши араб бўлмиш америкаликларнинг АҚШдаги энг йирик манзилгоҳини ташкил этдилар.

Америкага кўчиб келган мусулмонлар, шунингдек, мамлакатнинг бошқа йирик шаҳарларини ватан қилишни ҳам маъқул кўрдилар. Массачусетс штати Бостон шаҳри канорасида жойлашган Куинси кемасозлик заводлари XIX аср охirlаридан буён мусулмон муҳожирларни иш билан таъминлаб келади. Янги Англияда ишлаб турган Ислом Маркази XX аср бошларида бу ерларда уй-жой қилган бир неча мусулмон оиласи орзусининг рўёби сифатида ташкил топган, ҳозир унинг таркибида бир неча масжидлардан иборат

мажмуа мавжуд, бу мажмуа ишбилармонлар, муаллимлар ва бошқа ихтисосдаги кишиларга, шу жумладан тижорат аҳли ва ишчиларига хизмат қилади.

Нью-Йоркда Ислом, мана ярим асрдан ошдики, алоҳида нуфуз-эътиборга эга бўлиб турибди. АҚШнинг бу энг йирик шаҳри ўз тарихининг кейинги салмоқли даври мобайнида хилма-хил этник гуруҳлар учун бошпана бериб келганини таъкидлаш жоиз. Унда умргузаронлик қилаётган аҳли муслим орасида савдо флоти денгизчилари, чакана савдо хизматчилари, эстрада артистлари, йирик корхона эгалари ва ишчилари бор. Нью-Йорк мусулмонлари орасида жаҳоннинг деярли барча мамлакатларидан келган миллат вакилларини кўриш мумкин. Шаҳарда масжидлар барпо этиш жуда яхши йўлга қўйилган. Умуммиллий Ислом ташкилотлари ўз фаолиятларини юргизиш учун бу шаҳарни жуда қулай ва муносиб деб ҳисоблайдилар. Нью-Йоркнинг турли даҳаларида бошланғич ислом мактаблари, мукамалроқ илм берадиган ўқув муассасалари, мусулмонларнинг дўкон ва ишлаб чиқариш корхоналари кўклам ёмғиридан кейинги кўкатлардай кўпайиб бормоқда.

Мусулмон муҳожирларининг яна бир илк ватани Чикагодир (Иллинойс), айрим тадқиқотчиларнинг таъкидлашларича, XX аср бошларида бу ерда Американинг бошқа шаҳарларига қараганда кўпроқ мусулмон яшаган экан. Ҳозирги кунда Чикагода Яқин Шарқ, Ҳиндистон, Жанубий-Марказий Осиё ва дунёнинг бошқа минтақаларидан келган кўплаб мусулмонлар истиқомат қилишади. Улар исломий уюшмаларга бажонидил хизмат кўрсатиш, диндошлар ва ғайридинлар билан муносабатларни ривожлантириш билан ўз динлари равнағига фаол ёрдам берадилар. Чикаго ва унинг атрофида бугун 40 дан ортиқ исломий жамоа мавжуд.

Худди шунингдек, Калифорниянинг Лос-Анжелес ва Сан-Франциско шаҳарларида умр кечираётган мусулмонлар бу юртлар иқлимини яшаш ва камол топиш учун жуда қулай деб топдилар. Ушбу шаҳарларда ҳам жаҳоннинг аксарият минтақаларидан келган мусулмонлар бор. Сўнгги йилларда бу ерга Афғонистон, Сомали ва бошқа Африка мамлакатларининг фуқаролари кўчиб келдилар. Жанубий Калифорниядаги Ислом маркази Қўшма Штатлардаги энг йирик ташкилотлардан биридир, унинг олиймаком билим ва тажриба соҳиби бўлмиш ходимлари ўзлари тасниф этган асарлар ва Америка исломий ташкилотларини бошқариш борасидаги хизматлари билан обрў қозонганлар. Муҳташам ва бой имкониятларга эга бўлган бу мажмуа мусулмонлар жамоасининг ҳамма эҳтиёжларини қондириш имконига эга.

Ҳозир Қўшма Штатларда яшаётган мусулмон муҳожирлари ҳануз бир қатор муаммоларга дуч келаётirlлар. Улар бу муаммоларни турли йўл ва усуллар билан ҳал қилмоқдалар. Инсон сифатида янги ижтимоий муҳит ва маданиятга мослашиш, либосдаги тафовут, хизмат фаолиятига доир масалалар улар учун жуда муҳимдир. Муҳожир мусулмонлар учун алоҳида аҳамиятга эга бўлган бошқа муаммолар сирасига турли ирқ ва этник мусулмон гуруҳлари, Америкадаги бошқа исломий жамоалар билан робита, шунингдек, ўз фарзандларига қаерда ва қай усулда исломий таълим бериш ва бу билан боғлиқ харажатлар, аёлларнинг жамият ҳаётида муносиб иштирок этишлари учун имкон топиш кабилар қиради. Ҳозир

аксарият мусулмонлар Америка ҳаётининг асосий оқимидан алоҳида, «узилиб» яшаш давридан ўтиб, сиёсий ва ижтимоий соҳаларда фаол иштирок этиш босқичига дадил қадам қўйганлар. Афтидан, Америка мусулмонлари жамиятга мутаносибликнинг юқоридагига

ўхшаш муаммоларни янгича, ижодий ёндошув орқали ҳал этиладиган даврига яқинлашиб қолдилар. Бу ҳол ранг-баранг, миллий, ирқий ва этник унсурлардан таркиб топган ҳақиқий Америкага хос бўлган исломнинг шаклланиш жараёнини тезлаштира ажаб эмас. ★

АҚШ МУСУЛМОНЛАРИ МИҚДОРИ

Хозирги вақтда Қўшма Штатларда яшаётган мусулмонларнинг миқдорини аниқ белгилаш жуда мушкул вазифа. Мусулмонлар ўз миқдорларини ўзга дин вакиллари бўлмиш тадқиқотчи ва демографлар кўрсатганидан қўпайтириб айтишга мойилдирлар. Икки миллиондан етти миллион кишигача дея белгилаётган бу миқдорнинг аниқлиги хусусида ихтилофлар бор.

Бундай йирик тафовутнинг бир неча сабаблари мавжуд. Биринчидан, АҚШ Конституциясига кўра, дин давлатдан ажратилган, бу Америка қонунчилигида ҳам ўз аксини топган: АҚШнинг аҳолини рўйхатга олиш Бюроси, одатда, фуқароларга диний мансубият ҳақида савол бермайди. АҚШ муҳожирлик хизмати ҳам бу мамлакатда яшашни ихтиёр этганларнинг эътиқоди ҳақида маълумотлар тўпламайди. Қўшма Штатлардаги аксарият масжидлар ҳам ўз жамоа аъзоларининг рўйхатини тузмайдилар, ибодат қилувчиларнинг ҳисоб-китоби билан шуғулланмайдилар.

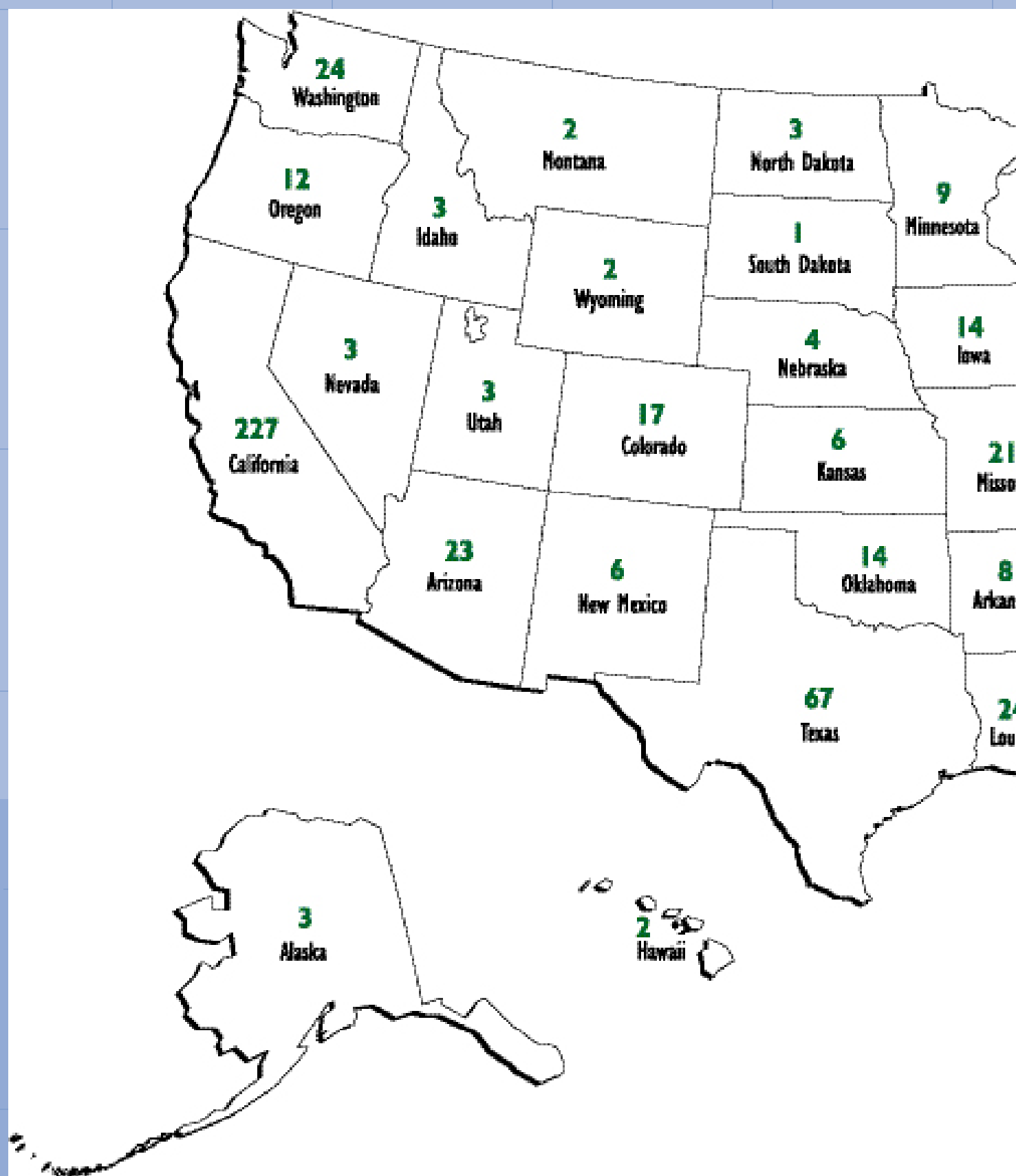
Чикаго университети диншунос-тадқиқотчиси Мартин Марти шундай дейди: «Бу хил маълумотлар, одатда, икки хил усул билан тўпланади. Бири шундан иборатки, савол-жавоб ўтказаетганлар кечки овқат маҳали одамларга қўнғироқ қилиб, уларнинг қайси

динга мансуб эканликларини сўрашади. Маълумотларнинг иккинчи манбаси эса маҳаллий ёки мамлакат миқёсидаги дин пешволаридир. Телефон орқали жавоб бераётган одамлар, мен у ёки бу диндаман, ёки ҳеч қайси динга мансуб эмасман дер эканлар, бундай жавобнинг сабаби турлича бўлиши мумкин. Диний муассасалар иттифоқи миқдори, мазҳаб ва оқимлар, мас-

лакдошлари сони борасида хабар бераётган руҳоний раҳбар ҳам ўзига маълум сабабларга суянади.

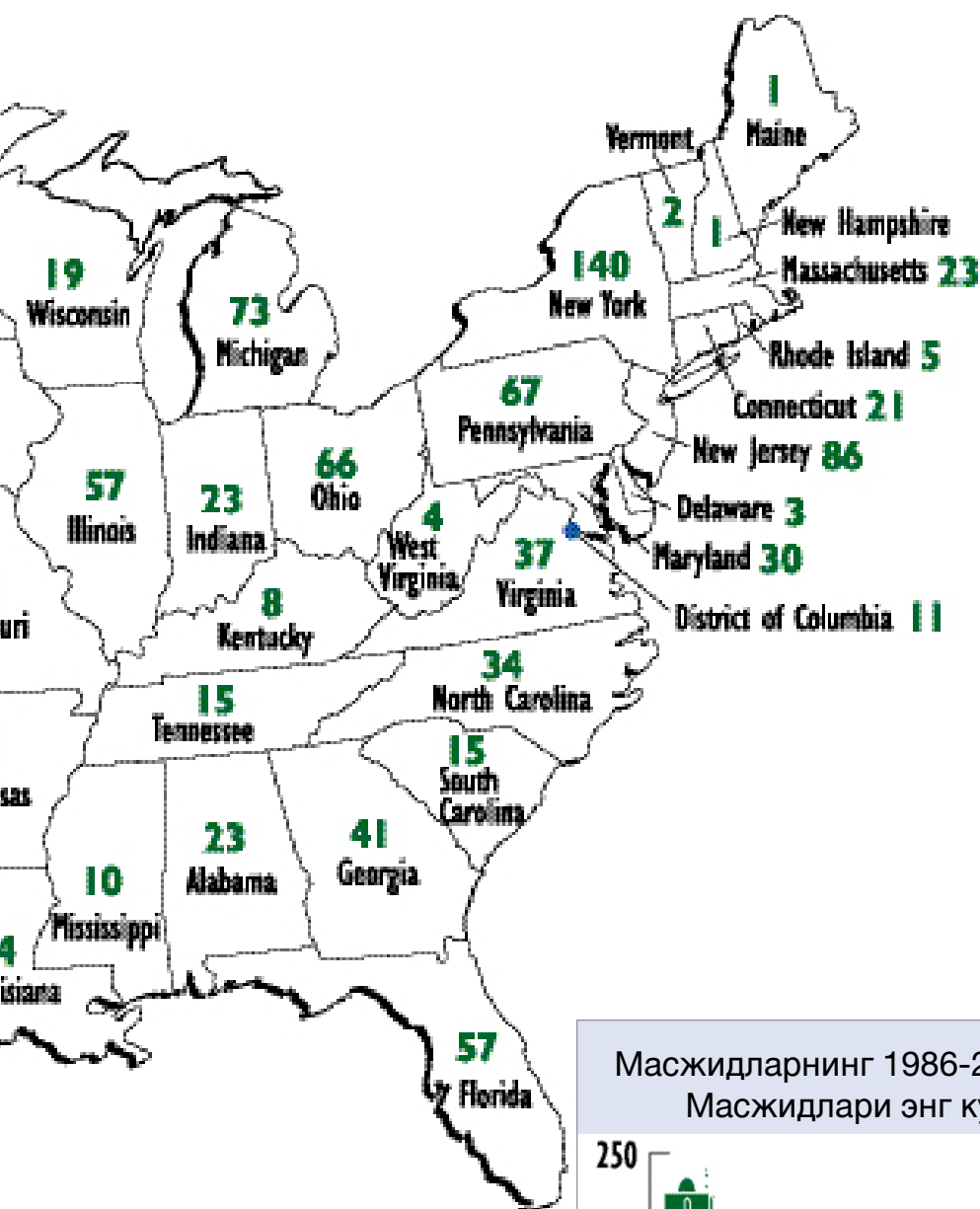
Шу боис ҳам, Қўшма Штатлардаги мусулмонларнинг миқдори расман аниқланмаган, бу масалани ўрганадиган бутун тадқиқотчиларнинг барчаси қабул қилган аниқ маълумот ҳозирча мавжуд эмас.

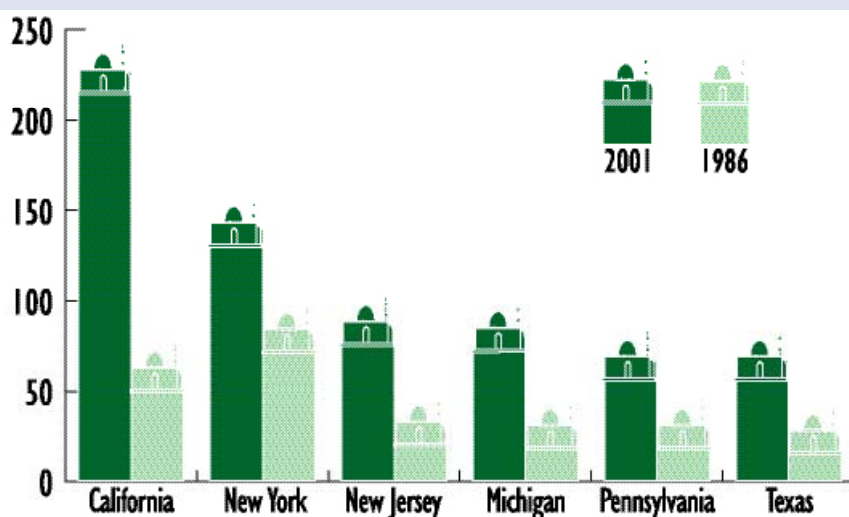

ҚўШМА ШТАТЛАРДАГИ МАСЖИДЛАРНИНГ ШТАТЛАР БЎЙИЧА МИҚДОРИ

Масжидларнинг 1986-2001 йил мобайнида ўсиши
Масжидлари энг кўп бўлган олтита штат.

Массачусетсдаги бир масжид

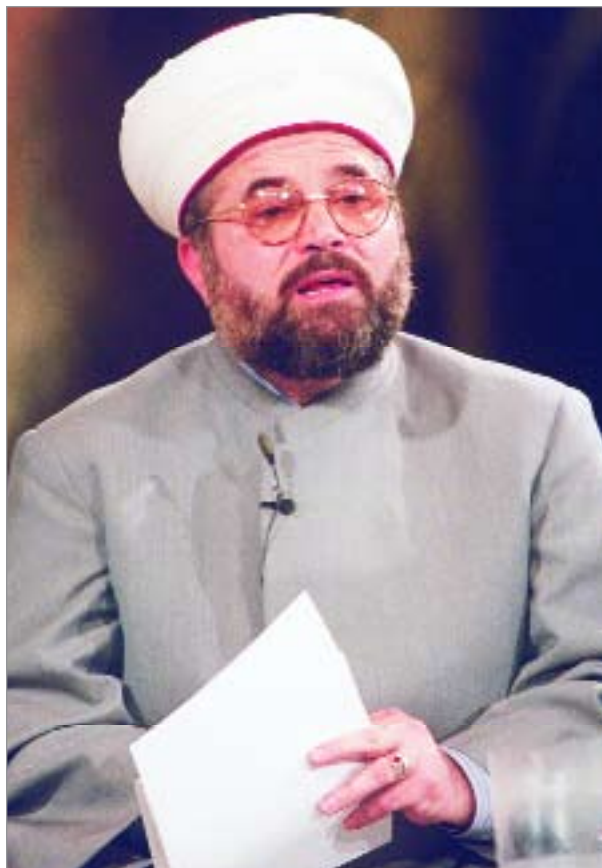
Диана Л. Эк

Шарон шаҳарчасидаги мусулмонлар жамияти (Массачусетс штати) кўп жихатдан ўзида Америкадаги ранг-баранг исломий ҳаётни акс эттириши билан эътиборга сазовор. Бостон маркази шимолида, АҚШнинг олтинчи президенти Жон Куинси Адамс туғилган манзил яқинида қарор топган бу янги иморат Куинсидаги Янги Англия Ислом марказининг шўъбаси, шу марказнинг узвий давоми ҳисобланади.

Қаламга олинаётган жамоа тарихининг илк саҳифаси XX асрнинг бошларида Куинсидаги кемасозлик заводларида меҳнат қилиш учун Сурия ва Ливандан муҳожирлар келиши билан очилган. Улар орасида мусулмонлардан кўра насронийлар, аёллардан кўра эркаклар зиёдроқ эди. Кўп ўтмай эса мусулмонлар жамоат бўлиб намоз ўқиш, бошқа диний амалларни адо этиш мақсадида бирлаша бошладилар. Кемасозлик заводлари атрофида ўша пайтлар кўпи билан етти мусулмон оиласи яшар эди. Муҳаммад Умар Овад жамоага имом бўлишга розилик берди. 1934 йилга келиб, мазкур оилалар «Америкалик арабларнинг байроқ жамияти» деб номланган маданий, ижтимоий ва хайрия ташкилотига асос солдилар. Жамият аъзолари ўз тadbир-маросимларини Куинси шаҳридаги, Саут Стритдаги бинолардан бирида ўтказишар эди. Айнан шу ерда болалар учун норасмий диний мактаб очилган, жума намозлари ўқилар, Исломнинг икки табаррук байрами – Ийд ал-Фитр ва Ийд ал-Адҳо нишонланар эди. 1962 йили, яъни бу исломий жамоа мазкур бинодан ўттиз йил фойдалангач, унинг пешволари Саут Стритда масжид қуришга қарор қилдилар. Айни 1964 йили, масжид биноси тантанали вазиятда очилган даврда жамоа сафига янги муҳожирлар келиб қўшила бошладилар. 1964–1974 йиллар оралиғида аҳли исломнинг ушбу кичкина гуруҳи бирданига уч хиссага кўпайди.

Мазкур бўлган жамоа ўтган асрнинг 80-йилларида жуда катта иш қила олди: масжид имомлигига Талол Ийдни таклиф этди. Ҳозир у ўзининг ҳамма вақтини шу вазифани адо этишга бағишлаб яшайди. Талол Ийд Америкага Ливандан келган, ундан аввал Қоҳирадаги Ал-Азҳар университетини битирган. Унинг фаолиятига Бутунжаҳон Мусулмонлар лигаси ва Куинси масжиди жамоаси биргаликда ҳомийлик қилмоқдалар.

Ийд, рафикаси, икки жажжи қизалоғи, яна бир ливанлик имом ва унинг оиласи билан Нью-Йоркка бирга кўчиб келишган. Аввалига улар Америка-

«Фаолиятида 25 миллат фарзандлари қатнашадиган Янги Англия Ислом марказини Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг ўзига хос бир кўриниши дейиш мумкин», – дейди Имом Талол Ийд.

да кўни-кўшни бўлиб яшаймиз деб ўйлашган эди, маълум бўлдики, Янги Англия билан Янги Орлеан орасида минг милядан ортиқ масофа бор экан.

Йигирма йилдан ошдики, Талол Ийд жамоага раҳбарлик қилиб келаётир. Унинг ҳаёти кун сайин сермазмунроқ бўлиб бораётир. Шунга қарамай, имом жаноблари Ҳарвард илоҳиёт дорилфунуни аспирантурасида ўқишга ҳам вақт топмоқда. «Америкада имом бўлиш Ливанда имомлик қилишдан тамомила ўзгачадир, – дейди у «Плюрализм лойиҳаси» илмий-тадқиқот гуруҳи билан суҳбат чоғида. – Ливанда менинг фаолиятим масжид ва жамоа ишлари билан чекланар эди, холос, бу ерда эса муштарак вазифалар мажмуини бажараман: ибодатларни бошқараман, таълим жараёнига раҳбарлик қиламан, келиб чиқиши, маданияти, миллати ва тиллари ғайри-ғайри одамлар билан мулоқотда бўлиб маслаҳатлар бераман. Фаолиятида йигирма беш миллат фарзандлари иштирок этадиган Янги Англия Исломи марказини Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг ўзига хос бир кўриниши дейиш мумкин.» Шу кунларда имом Ийд шанба ва якшанба кунлари уч юздан ортиқ бола сабоқ оладиган таълим дастури ҳамда Куинси ва Шарондаги икки конгрегацияга раҳбарлик қилмоқда.

Имом Ийднинг роли ёлғиз унинг жамоаси эмас, балки бутун Америкада дин арбобларига катта умидлар боғланаётгани учун ўсиб бормоқда. Бугунги кунда унинг зиммасида шифохоналарда ётганлардан хабар олиб туриш, турли динларнинг раҳнамолари иштирокида ўтадиган учрашувларда қатнашиб, музокаралар ўтказиш каби янги масъулиятлар ҳам бор. «Фақат мусулмонларга сабоқ бериб қолмай, номусулмон кишиларнинг таълим-тарбиясини ташкил этишда қатнашмоқ ҳам бурчимиздир, – дея изоҳ беради у. – Сабабки, плюралистик жамиятда яшар экансан, ўзга эътиқоддагилар билан ҳам дўстона муносабатлар ўрнатишинг даркор». Бостонлик энг машҳур исломий раҳбарлардан бири сифатида имом Ийд Шукроналик куни муносабати билан турли динлар иштирокида ўтказиладиган уч ёки тўрт ибодат маросимида иштирок этади, церковлар, синагогалар, жамоат ташкилотларида маърузалар қилади. У Кембриж муниципалитети биносида саволларга жавоб беради-да, Куинси масжиди раияти билан намози жумани ўқишга шошилади. Намозни адо қилгач, болалар шифохонаси ҳамшираларига исломий таълим беради. Имом Ийд зиммасидаги кундалик иш-амаллар заҳмати йирик шаҳарларда яшайдиган диний арбоблар бажарадиган ишлардан кам эмас.

АҚШдаги қатор мусулмон уюшмалари каби Янги Англиядаги жамоа ҳам ўз тараққиёти йўлида ларзалар, мусибатларни бошдан кечирган. 1990 йил март ойида Куинсидаги масжидга ўт кетди, қўрилган зарари 500 000 АҚШ долларига тенг топдилар. Текширувлар ибодатгоҳга кимдир атайин ўт қўйганини кўрсатди, бироқ олиб борилган тергов ҳаракатлари барибир аниқ хулосага келмагани учун ҳеч ким жавобгарликка тортилгани йўқ. Бу ҳодиса жамоани қаттиқ изтиробга солди ва руҳини анча тушириб юборди. ўша кунларни эсларкан, Имом Ийд шундай дейди: «Бунгача ҳам, мабодо Яқин Шарқда ва ёки жаҳоннинг бошқа бир минтақасида мусулмонларга алоқадор бирор нохуш воқеа содир бўлса, биз дарров ҳамманинг диққат марказида бўлиб қоладик. Хотиржам яшагани кўйишмас, устма-уст телефон қилиб ёки хатлар

жўнатиб таҳдид қилардилар. Ҳазибноқ оломон Исломи маркази олдида келиб, норозилик намоишини ўтказарди. Кейин эса ўша ёнғин содир бўлди. Қайдадир қора булутлар қуюқлашса, албатта бизнинг бошимиз узра момақалдирок гулдурайди ва биз жалада қоламиз». Масжидга ўт қўйилгандан кейин ўтган бир йил мобайнида мусулмонлар тўпланиб, ёнғин вайрон қилган бинони қайта тиклаш имконини қидирдилар: айниқса гумбаз, ибодатлар зали ҳамда мусулмонлар таълим оладиган тараф кўпроқ таъмир қилинди.

Аслида, ёнғингача ҳам Куинси жамоаси учун Саут Стритдаги масжид торлик қилиб қолган, улар кенгрок жой қидиришаётганди. 1991 йили улар Милтонда сотувга қўйилган мухташам иморатлардан бирига харидор бўлишди, тевадига етти акр ери ҳам бўлган бу бинода аввал иезуитлар маркази қарор топган эди. Исломи марказ ташкил этиш учун бундан муносиброқ жой йўқдай кўринди. Бироқ, тез орада бу лойиҳага қарши овозлар эшитила бошлади, у кимдир ташвишга солиб қўйди, яна кимлардир унинг ҳар жиҳатдан тўқис эканига иштибоҳ билдирди. ҳамма машиналар учун етарли бекат топиладими? Янги марказ Милтоннинг одатий ҳаёт тарзига ҳалакат бермайдими? Бостонлик жарроҳ, мусулмонлар жамоасининг таниқли етакчиларидан бири доктор Маян Ашраф милтонлик кўшнилари билан фикр алмашганини эслайди. «Кўшнилари бу қадар кўп одамнинг келиши бутун даҳани бузиб юборар, деган ташвишда эканлар. Маҳаллий газета ходимларидан бири менадан: «Доктор, ибодатга қанча одам келишини мўлжаллаясизлар», деб сўради. «Ўзингизга маълум, ҳайит кунлари бу ерга минглаб одам келиши мумкин, – жавоб бердим мен. – Лекин албатта, бундай байрам йилда икки марта бўлади, холос.» Эртаси куни газетда «Милтонга минглаб одамлар намоз ўқигани келишади», деган сарлавҳа пайдо бўлди. Бу менинг кўнглимни сиёҳ қилди.»

Зикр этилган иморатни сотиб олиш борасидаги музокаралар давом этаётганди. Бироқ, исломий жамоа «олди-сотди»ни тугал расмийлаштириш билан шуғулланар экан, милтонлик бир гуруҳ харидорлар ўртага бир миллион икки юз эллик минг нақдина ташлади-ю, бинони мусулмонлар қўлидан тортиб олди.

«Жуда ёқимсиз, оғир иш бўлди, – дейди доктор Ашраф. – Кейинчалик, нега шундай қилишдийкин деб ўз-ўзимга кўп марта савол бердим. Бизнинг мусулмон бўлганимиз учун шундай қилишдими? Бунга ҳеч ишонгим келмасди, сабаби – умрим бино бўлиб, биров мусулмонлигимни юзимга солган эмас, камсит-

Диана Л. Э. Массачусетс штати Кембриж шаҳридаги Ҳарвард Илоҳиёт мактабида дарс беради. 1991 йилдан эътиборан Ҳарварднинг «Плюрализм лойиҳаси» деб номланувчи илмий-тадқиқот гуруҳини бошқараяпти. Бу гуруҳ Кўшма Штатлардаги эътиқодлар хилма-хиллигини ўрганади.

Ушбу очерк унинг «Харпер Сан-Франциско» нашриётида чоп этилган «Янги диний Америка» китобидан олинди. Нашр кўрсаткичлари «HarperCollins Publishers, Inc». Муаллифлик ҳуқуқи © 2001, Диана Л. Э. Муаллифлик ҳуқуқлари тўла сақланади.

1

1. Янги Англия Ислом Академиясидаги синф хоналаридан бирида ёш хоним қизчалар билан самимий суҳбат қуриб ўтирибди.
2. Янги Англиядаги Ислом Академияси Массачусетс штатидаги икки исломий мактабнинг биридир. Муаллима эшик олдида қуйи синф болалари ибодатини назорат қилиб турибди.
3. Шарондаги (Массачусетс штати) академия ўқувчилари пешин намозидан илгари маза қилиб ўйнаб олишади.

2

ган эмас». Ислом жамоасининг айрим аъзолари ишни судга ошириш ва муносиб қўшни бўлиш ҳуқуқи учун курашиш фикрида қатъий турдилар. Бошқалари эса, ҳозирдаюқ мусулмонларга бундай адоват кўрсатган ҳудуддан воз кечган маъкул, дедилар. Бу, асли мушкул муаммо, муҳожирлар Америка сарҳадларидаги катта-кичик шаҳарлардан бирида кўчмас мулкка харидор бўлсалар, кўпчилик ҳолларда янги қўшилларнинг қаршилигига учрамоқдалар. Жамоа, охир-оқибат бой берилган имкон хусусида ғавғо кўтармаслик ва келажакка умид билан қараб, бошқа бир муносиб жой излашга қарор қилди.

Хайриятки, кўп ўтмай 15500 аҳолисининг тенг ярми яхудийлар бўлган Шарон шаҳарчасидаги собиқ йилқичилик фермасини сотиб олиш имкони туғилди. «Кунлардан бирида, – дейди доктор Ашраф, – бир киши телефон қилиб қолди. «Доктор, Сизга Ислом маркази учун шинам жой таклиф қилмоқчиман.

Бошингизга тушган қийинчиликлар ҳақида газета орқали ўқиб турибман. Сиз тоат-ибодат маскани бунёд этмоқчисиз, мен сизларга шунинг учун ёрдам бермоқчиман». У мени Шаронга олиб борди. Бу одамнинг эллик акр осуда ери бўлиб, шуни сотмоқчи экан. Таклиф қилинган жой кўрган заҳотим мени мафтун қилди».

«Янги қўшиллар ҳам қаршилиқ кўрсатишса-чи, – сўради Ашраф, – унда нима қилишимизни буюрадилар?» Лекин, бу сафар мусулмонлар жамоаси ниятлари холис эканлигини намойиш қилиш учун режа ишлаб чиқди. Энг аввало, учраган ҳар кишига Исломнинг моҳиятини тушунтирувчи видеокассеталар тарқатишди. «Биз уларга, «Бу хусусда қанақанги савол туғилса, марҳамат, келинглар, суҳбатлашишга тайёرمىз. Барча саволларингизга жавоб берамиз», деб айтдик. Ислом аҳлининг олдиндан олиб борган фаол саяй-ҳаракатлари, чамаси, ижобий натижа кел-

3

тирди: Шарон шаҳри улар истиқболга дарвозаларини оча бошлади. Исроил ибодатгоҳи раввини Барри Старр Ашрафга: «Сизнинг келишингиз шаҳримиз ҳаётини янги жилolar билан безайди, уни бойитади деган яхши умидларим бор», – деди. Старр Шарон руҳонийлари Ассоциациясини кенгашга чақирди, уларнинг барчаси мусулмонлар жамияти аъзолари билан фикр алмашиш имконига эга бўлдилар. Ассоциация Шаронда Ислom маркази тузилишини яқдиллик билан маъкуллади. Унинг вакиллари маҳаллий газетада «Шарон Ислom маркази бунёд этилишини маъкуллайди», деган мақола эълон қилдилар.

Мен бўлғуси марказ бино этиладиган манзилни қурилиш бошланган куни бориб кўрган эдим. 1993 йилнинг ёмғирли кунларидан бири. Қурилишнинг бошланиши динлараро тадбирга айланиб кетди: раввинлар, епископлар, пасторлар, черков уламолари – барча-барчаси қурувчиларнинг темир қалпоғини

кийган – мусулмонларга хашарга келишди, бу ўша кунги шароитга жуда мос эди. Пойдевор учун чуқур қазилар экан, кўпчилик бугун диний жамиятлар ўртасидаги эзгу муносабатлар учун янги пойдевор қўйилмокда, дея яхши ният билдирди. Шу муносабат ила, мусулмонлар улкан йўл-йўл чодир тикдилар, ҳаммамиз шу бошпана ичига кириб табрик нутқларини тингладик. Мени, айниқса, мусулмон ёшлари гуруҳининг вакили бўлмиш ўсмир қизнинг сўзлари тўлқинлантиргани ёдимда. У буклама курси устига чикди-да, Америка мусулмонлари ўз эътиқодлари моҳиятини туншунтириш мақсадида айтадиган сўзларини қайтарди: «Ислomнинг маъноси тинчликдир, – деди у. – Умид қиламанки, бу ерда, доимо янги ғоялар ва буюк ўзгаришлар замини бўлган Янги Англияда, диний эътиқод инсоннинг айби деб эмас, унинг маънавий кудратига эҳтиром омили бўлган кунни кўргумиздир».

1

1. Бу аёллар Муборак Рамазон ойининг бошланишини Янги Англия Ислон Марказида нишонладилар.
2. Шарондаги Ислон Маркази. Рамазон ойи ибодати. Битта хонада бўлсалар-да, эркек ва аёллар алоҳида-алоҳида намоз ўқийдилар.
3. Янги Англия Ислон марказида ўтган Миллий дуо кунда иштирок этган мусулмон йигит.

2

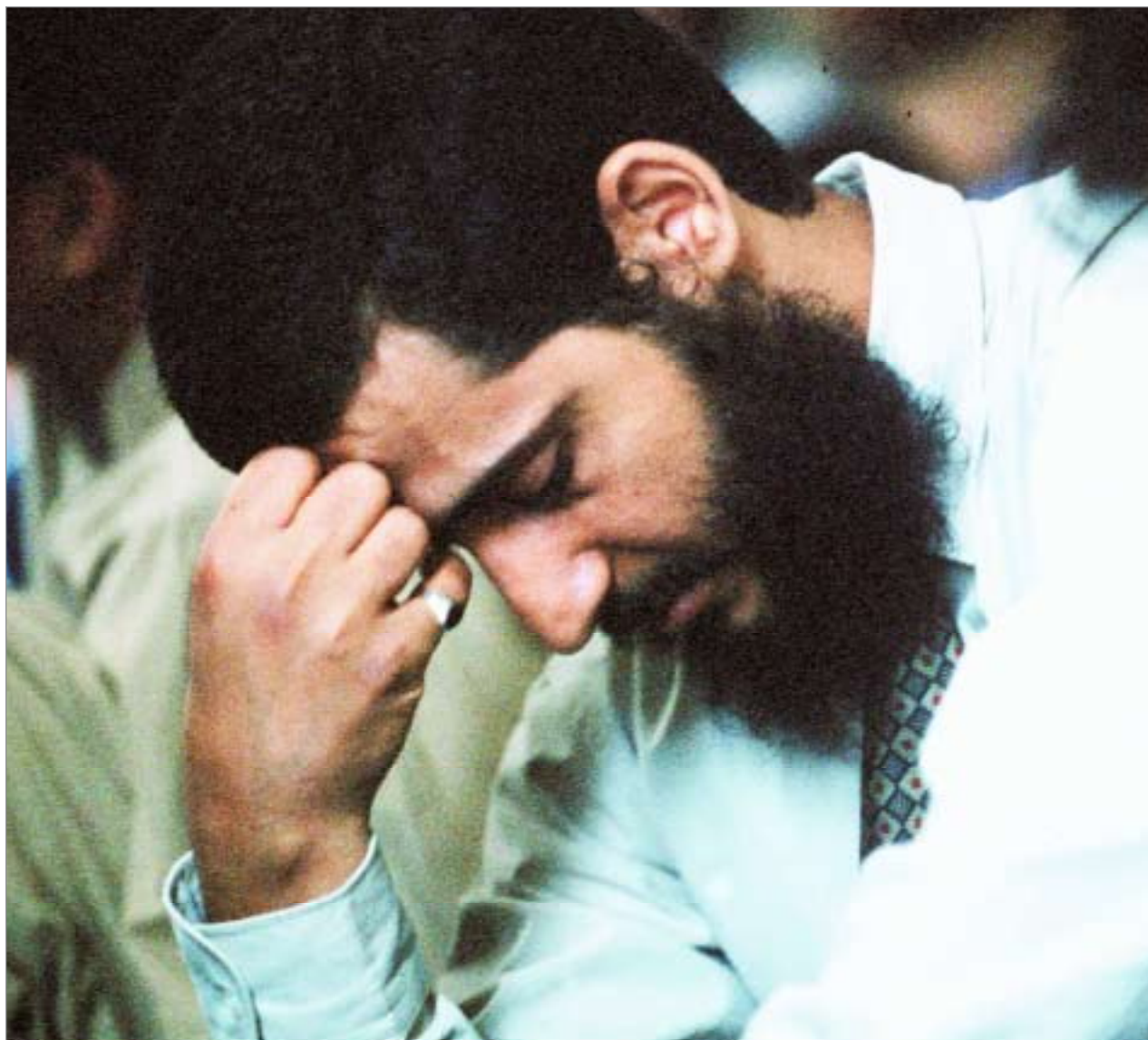

Орадан икки йил ўтгач, янги Ислон марказининг очилиш маросими бўлди. Бу – аини Рамазон ойининг поёнида нишонланган Ийд ал-Фитр байрами кунига тўғри келди. Маросим диний кўтаринкилик билан ўтган Лайлат ул-Қадр кечасидан бир неча кун кейин, қишнинг охирида, аввал роса дўл ёғиб, кейин қор бўрони забтига олган, ерни муз қоплаган куннинг эртасига, қуёш чарақлаб чиққан кун ўтказилди. Собик йилкичилик фермасининг музлаган даласи ҳайит намозини адо этиш учун келган минглаб одамларнинг машиналари билан тўлиб кетган эди. «Ийд бугун Массачусетс штатида расмий байрам ҳисобланади, – деб эълон қилди кўнгли ифтихорга тўлган доктор Ашраф. – Бизнинг уринишларимиз натижасида, Ийд кунини – ишчи-хизматчи мусулмонлар учун ҳақ тўланган кун, мактаб ёшидаги фарзандларимиз учун эса диний байрам кунини тусини олди. Ийд бизнинг байрамимиз эканини одамлар онгига етказишимиз даркор». У Президент Клинтоннинг Америка мусулмонларига йўллаган табрикномасини зўр мамнуният ила ўқиб берди: «Муқаддас Рамазон ҳайитини нишонлаётган барча юртдошларимизни қутлайман. Адоват ўрнини мулоқот эгаллаган ушбу кунда биз, Хилари иккимиз барча мусулмонларни муборак этамиз».

Ҳайит намозидан кейин ҳамма тепаликдан қуйига интилди. Одамларнинг байрамона либосларидан атроф-жавониб яшнаб кетган – ранги ловуллаган узун кўйлақлар, шолворлар, майда-майда ярқироқ тангалари, ойнадек ялтираган кимхоб камзуллар, нафис, қимматбаҳо Африка газмолидан тикилган башанг кийимлар... Бу қиш эртаги ҳаммани мафтун этар эди. «Бунақанги аёзли кунда Ҳайитни биринчи марта нишонлашим», – дейди илжайиб Африканинг Гам-

бия ўлкасидан бўлмиш ёш йигит. Тепалик этагидаги муаззам залда барчамизни турли-туман шарбатлар, қаҳва, ширин кулчалар билан меҳмон қилишди. «Ийд муборак! Байрамингиз қутлуғ бўлсин!» – илдизлари ўттиз мамлакат заминида ётган ва бугун Америка исломи анъаналарини шакллантираётган ушбу жамоа аъзолари бир-бирларини шундай деб табриклашар эди.

Бугун Янги Англиядаги Ислон марказини унинг барча тарихий босқичлари билан, кундалик янгидан-янги муаммолари, у ёки бу мусулмон жамоасида исломий анъаналарни тадбиқ этиш борасидаги уринишлари билан, таркибидаги маданиятларнинг ранго-

ранглиги, Америка заминида исломий ташкилотлар тузиш йўлидаги ҳаракатлари билан АҚШда мусулмон дини аҳволини тўла акс эттирувчи оина деб аташ мумкин. Ғайримуслим қўшнилари билан муносабатлар тарихида ҳам таҳдидлар, ўт қўйиш ила амалга оши-

рилган ҳужум, макон топиш йўлидаги можаролар ва ниҳоят бошқа динлар билан ўзаро аҳиллик кўприкларини ўрнатишдек муваффақиятдан иборат мураккаб ва оғир тажриба ўз аксини топган. ★

1. Кливлендаги таълимнинг солиқлар ҳисобига молиялаштирилган махсус дастурлари асосида ишлайдиган илк Воҳа ислом мактаби. Биринчи синф ўқувчилари жуғрофия фанидан сабоқ олаяптилар.
2. Жерси Сити (Нью-Жерси штати)даги Ал-Ғаззолий номли бошланғич мактабнинг муаллимаси учинчи синф ўқувчиларини имтиҳонга тайёрлаяпти.

3. Мичиган штати. Шарқий Лэнсингдаги Катта Лэнсинг ислом мактаби болалар майдончасида ўйнаётган ўқувчилар.
4. Ал-Ғаззолий номли бошланғич мактабнинг иккинчи синф ўқувчиси компьютер машғулоти устида.
5. «Қисқа суралар»ни инглиз тилида мутолаа қилиш бу ўқувчига Қуръоннинг асосий поралари билан танишишда ёрдам беради.

3

4

5

Калифорниялик мусулмон ўқувчилар

Мэри Рурк

Кўллари қовуштириб олган ўғил болалар олдинги, сочларини рўмол остига олиб яширган қизлар эса орқа сафларни эгаллашди. Улар ўзларини ҳозиргина жам бўлишган синф хонасида эмас, масжидда тургандай мутлақо табиий ва эркин тутишарди. Ўн тўрт мусулмон ўқувчи пешин намозини ўқиш арафасида туришибди.

Парталар, китоблар, хариталар, фильмоскоплар қуршовида турган бу болалар ҳозир синф ичидаги бесаранжомликни ҳам, ташқарида ҳукм сурган шовқин-суронни ҳам пайқамас эдилар. Палос Вердес Ярим оролидаги ўрта мактабнинг юқори синфларида ҳозир – тушлик пайти, ҳовли ари уясидек ғувиллайди. Намоз ўқиётган болалар учун эса ҳозир муқаддас рамазон ойи эканлигидан муҳимроқ, аҳамиятлироқ ҳеч нарса йўқ. Ёшлари 14–18 атрофида бўлган мазкур ўқувчилар бу йил мана шу тарзда – ҳамманинг кўз ўнгиде беозор намоз ўқиш орқали ўз динларини ёқлашга қатъий аҳд қилишган.

Болалар аминдирларки, Рамазон ойида жамоа бўлиб намоз ўқишлари кейинги пайтлар бутун жаҳонда бошқа динлардан кўра кўпроқ муҳокама қилинаётган, зиёдроқ танқидга учраётган ва кўпроқ ҳимоя қилинаётган дини исломга бўлган садоқат намоёишининг бир кўринишидир. «Динимнинг эзгу моҳиятини барчага тушунтириш айниқса ҳозирги даврда ўта муҳим эканлигига шак-шубҳам йўқ, – дейди оиласининг келиб чиқиши Ҳиндистондан бўлган, бу мактабнинг 9-синф ўқувчиси Райҳон Муталлиб. – Қолипга тушиб қолган тушунчаларга барҳам беришимиз керак».

Мактаб маъмурияти такдим этган маълумотларга кўра, террористларнинг АҚШга ҳужуми ҳамда Усама бин Лодин ва «Ал-Қоида» жангарилар тизими ҳақидаги селдек ёғилган хабарлар ўзига тўқ хонадонларнинг фарзандлари таълим оладиган 3300 ўқувчининг 285 таси мусулмонлар бўлган бу мактабнинг одатий ҳаёт тарзига қаттиқ таъсир қилди. Қарийб беш йилча бурун эътиқоди ислом бўлган болаларнинг кичик гуруҳи баъмаслаҳат «Мусулмон ўқувчилар уюшмаси»ни очишганди. Эндиги чоракка келиб бу ташкилот ўзгача мазмун ва аҳамият касб эта бошлади – биргаликда ибодат қилишни ана шу мазмуннинг муайян қисми деб аташ мумкин.

Аввалига мазкур уюшманинг фаолияти сал бўлмаса тўхтаб қолай деди – болалар дунёда юз бераётган ғавғолардан беҳад мутаассир бўлиб, бир қадар саросимага тушиб қолганлари боис, ўқув дастуридан ташқари вақтлар ўтказиладиган машғулот ва тадбирларини рўйхатга киритишни унутиб қўйишган

экан. «11 сентябр воқеалари болалар руҳини қаттиқ ларзага солди, – дейди сўз бораётган ўқувчилар гуруҳи раҳбари Жеймс Мачлинг, – улар талай вақтгача фикрларини жамлай олмай юришди». Мачлинг диний тадқиқотлар ҳамда жаҳон тарихи бўлимларининг раиси ҳисобланади, мазкур бўлимлар дунёдаги асосий динларни ўрганишни ўқув дастурларига киритиш билан шуғулланади.

«Уюшма аъзолари, ниҳоят, ўз мажлисларига йиғилишганда эса, улардаги қатъият ва ирода мени ҳайратга солди. Уларни ҳеч қачон бу ҳолда кўрмаган эдим, – деб таъкидлайди Мачлинг. – Ўтган йиллар ҳар мажлисга бешта, нари борса саккизта бола қатнашарди. Бу йил эса 20 дан камайгани йўқ.» Одатда бундай йиғилишлар ўқувчиларнинг бири томонидан диннинг бирон-бир соҳасига бағишлаб қилинган таҳлил, ибодат ва тушликдан иборат бўлади.

Палос Вердес мактабида бошқа яна икки клуб ҳам мавжудки, буларнинг қавми ҳам ибодат учун йиғилиб туради. Насроний ўқувчилар тарафидан ташкил этилган бу икки уюшма «Янги ҳаёт клуби» ва «Исо Масиҳ жамоаси» деб номланади. Калифорния штати маориф кенгаши низоми турли дин вакилларига ўз уюшмаларини тузишга изн беради, фақат ҳеч қим ўз маслагини афзал дея тарғибот этмаслиги, бошқа диндагиларни ўз эътиқодларига ўтказишга ҳаракат қилмасликлари даркор. Мактаб дастурларига ҳам динларни ўргатиш бўйича дарслар киритилган. Бироқ бунда ҳам дарслар диний сабоқ эмас, балки дин тарихи ва маданиятини ўргатиш тарзида олиб борилади.

Палос Вердесдаги давлат мактабнинг юқори синф ўқувчиларидан кўпчилиги АҚШда таваллуд топган. Уларнинг ота-оналари ўз вақтида Эрон, Миср, Ҳиндистон ва Яқин Шарқ ҳамда Осиёдаги бошқа мамлакатларидан кўчиб келган муҳожирлардир. Барча тенгқур синфдошлари каби мусулмон болаларнинг ҳам ўзларига яраша ижтимоий ва таълим ила боғлиқ ташвишлари бор. Бироқ ёппасига бу йил куз (2001 йил кузи назарда тутилмоқда) улар, мусулмонларга нисбатан кучайган шубҳаю гумонлар билан курашишга мажбур бўлдилар.

«Дастлаб уларни умуман топиб бўлмай қолди, – ҳикоя қилади Мачлинг, – портлаш бўлган куни кўзларига дунё қоронғу бўлиб кетган эди. Улар бундай даҳшатли фожеага тоқат қила олишмади». Мусулмон ўқувчилар уюшмасига кирмоқчи бўлганларга айрим исломий мактабдошлари ҳозирча бу ниятингиз билан кишилар эътиборини ўзингизга қаратмаслигини маъқул, деб маслаҳат беришди. «Аъзо бўлман-

1

2

1. Кловис Вест (Калифорния штати) ўрта мактабининг юқори синфларидаги кўзи ожиз ўқувчилар учун мўлжалланган мосламалардан бири буюртма тасвирли глобусдир. Қувайтлик кўзи ожиз бу бола жуғрофия муаллими ёрдамида дунёнинг тузилишини ўрганмоқда.
2. Шабона Хантингтон Бич (Калифорния штати) даги Юнион мактаби округида имлодан сабоқ олади. Бу округда дастлабки тажриба сифатида араб тили дарслари ўтилади.

Мэри Рурк – «Лос-Анжелес Таймс» газетасининг диний мавзуларга ихтисослашган ходимаси.

Муаллифлик ҳуқуқи © 2001 «Лос-Анжелес Таймс Компани».

глар дейишди», – дея эслайди келаси йил мактабни битирадиган уюшма сардорларидан бири – ўн олти ёшли Жўш Мансур. Ўқувчиларнинг умумий оммаси орасига сингиб кетиш маслаҳати исломий амалларни бажармайдиган болалардан чиққан, деб ҳисоблайди у. «Исломни радикал дин деб аташади».

Мансурнинг ўзи бошқача фикрда. «Мактабимизда мусулмон ўқувчилар кўп, – дейди у. – Орамиздан баъзилар ўзлари астойдил ишонган ғояни – мусулмонларни бирлаштиришни ҳамжиҳат бўлиб амалга ошириш муҳим, деган қарорга келдилар. Келиб чиқишлари турлича бўлишига қарамай, бу йигит-қизлар исломий ҳукмларга қатъий амал қиладиган хонадонларнинг фарзандларидир, шунинг учун уларга ўз диний амалларини адо этиш уларга янгилик эмас. Бироқ, ушбу ўринда бу йилги рамазоннинг мусулмонлар зиммасига жиддийроқ масъулият ва залворлироқ вазифалар юклагани ҳам муҳим бўлди.

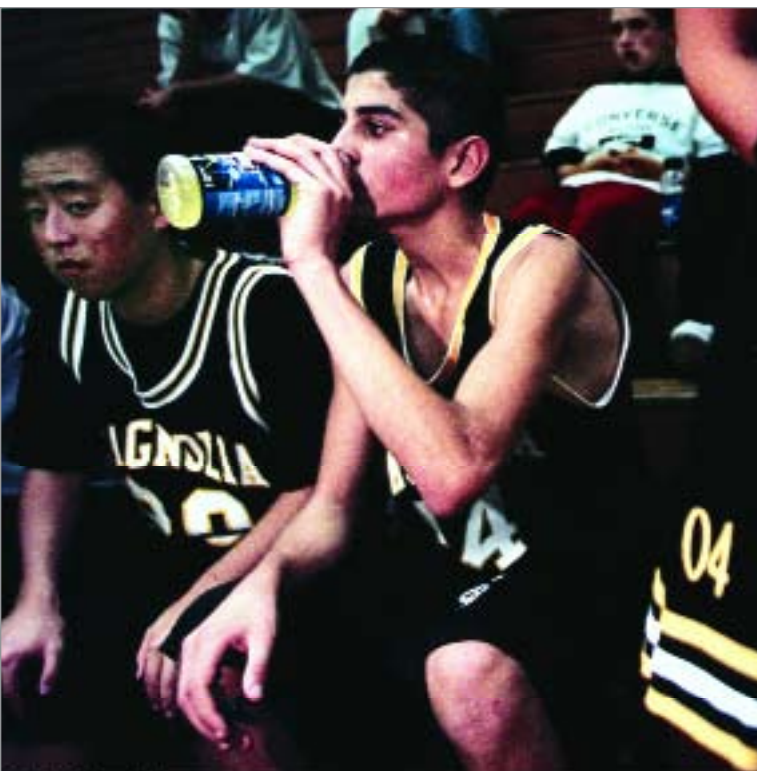
Биринчи кун ибодат чоғи бир неча ўқувчи Қуръон оятларини араб тилида қироат қилдилар. Улардан бири – ўн олти ёшли Зиёд Маасароний араб тилини уйда, онасидан ўрганган, бу борадаги билимларини шу тилдаги телекўрсатувларни кўриш орқали мустаҳкамлаб боради. Зиёд ва бир неча талаба ҳозир ўз эътиқодимизни ҳимоя қилиш ғоят муҳим ва бунинг аини вақти деган ташаббус билан чиқдилар. Фақат улар ҳам, ўсмирликларига бориб, мактабдошларимиз бизни камситишмасмикин, деган иштибоҳлари бор эканини тан оладилар.

«Менга оддий ўсмир каби муомила қилишларини хоҳлайман, – дейди Муталлиб. – Аини пайтда мени ғайриоддий ва ярамас бир кимса эмас, мусулмон дея қабул қилишса...» У мактабда ўтказиладиган Рамазон ибодатларида қатнашаётганининг сабабини у бу амалларни мустақил ҳолда қўнгилдагидай адо қилолмаслиги билан изоҳлади. Бошқа ўқувчилар эса биргаликда ибодат қилиш руҳий қувват ва дадиллик бахш этишини айтадилар. «Ҳозир ҳаммамиз руҳий мададга муҳтожмиз, – тушунтиради Мансур. – Бу ерда ҳам, бутун жаҳонда ҳам ҳозир мусулмонларга осон эмас. Улар ўзларининг ёлғиз эмасликларини билишларини жуда-жуда истардик».

Мусулмон ўқувчиларга бин Лодин ва «Ал-Қонда» ҳақида савол берилса, жаҳлдан ўзларини кўярга жой тополмай қоладилар. «Мусулмон фундаменталисти деган нарсаси – йўқ! – дейди дарғазаб бўлиб Маасароний. – Сотқин ҳукуматлар ва экстремистлар бор».

Муталлиб холисроқ фикр билдирди. «Мен толибларни ҳам, Усама бин Лодинни ҳам Ислом динига тўғри амал қиладиган эмас, бу динни тушунмайдиган кишилар деб ҳисоблайман. Мусулмонларнинг кўпчилиги бу дин ҳукмларини амалда тўғри бажаришга интиладилар. Мен ҳам шундай қиламан.»

Ота-онаси АҚШга Эрондан кўчиб келган ўн тўрт ёшли қиз Мадди Гароб фақат ўтган ойдагина бундан буён бошқача кийиниш ҳақида қатъий қарорга келди. Аёллар юзларини беркитишлари шарт бўлма-

2

1. Пасаденадаги (Калифорния штати) Вестриж қизлар мактаби. Мусулмон қизчаларнинг икки ҳафталик спорт ўйинлари чоғида тренер баскетболчи қизалоққа жарима тўпи ташлашни ўргатмоқда.
2. Ўрта мактабнинг юқори синф ўқувчиси бўлган баскетболчи ўсмир – мусулмон. У қуёш botгандан кейин рўзасини очаяпти.

са-да бошга рўмол ўраб юришлари даркор, бу камсукумлик ва исломий ҳукмларга бўйсунуш аломатидир. Ислом, шунингдек, никоҳсиз жинсий муносабат ва ичкиликбозликни ҳам тақиқлайди. Рамазон даври ибодатларида қатнашаётган қизларнинг кўпчилиги ғарбона кийиниб, намоз ўқиётганда сочларини яшириб олишса, Гароб фақат ёпинчиқ билан кифояланган давридаги либосларини бутунлай ўзгартирди. У ҳозир вужудини тўла яшириб юриш учун юбка, энглари узун устки кийим кияди.

«Энди ҳеч қачон ёпинчиқ ёпинмайман», – дейди у. Вужудни бутунлай бекитиб турадиган либослар ҳақида эса у шундай фикрда: «Илгарилари тор кийимлар кияман, балларга, йигитлар билан учрашувларга бораман деб орзу қилардим. Энди эса мени ҳақиқий

мусулмон деб аташларини истайман. Бунинг ор қиладиган ери йўқ».

Гароб ва мусулмон-ўқувчилар уюшмасидаги қизларнинг айтишларича, мактабдаги кўпчилик диндош қизлар уларни мусулмонга ўхшатиб турадиган ҳамма нарсадан қочадилар. «Мусулмон қизлар муслимага ўхшамасликка шунчалик уринишадики, энди уларни ғайридинлардан ажратиб бўлмай қолди», – деб ҳисоблайди Гаробнинг энг яхши дугоналаридан бири Дония Арафех.

Арафех уч йилдан бери сочини дуррача билан бекитиб юради. Ота-онаси Миср ва Фаластинда, ўзи АҚШда туғилган бу қиз, Қуръони каримдек муборак манбага суянган ҳолда, аёлларни бебаҳо марваридларга ўхшатади. «Аёл исломий либосда юрса, ҳеч нарса йўқотмайди, – дейди у. – Аёл ўзини ҳимоя қилиш учун шундай кийинади. Латофатни, ҳаёни ёмон кўздан асраш керак эмасми?»

Ўн йиллар мобайнида ислом ва бошқа динларнинг раҳбарлари янги муҳожирларга Америка жамиятига қўшилиб кетиш учун диний либослардан воз кечиш ва ғарбона кийинишини маслаҳат бериб келдилар. Арафехнинг анъанавий либосларга бўлган иштиёқига қараганда, келгусида кўп нарса ўзгариши мумкин шекилли. «Турли этикод эгалари ўз динларига мос кийинсалар қандай яхши бўларди, – дея орзу қилади у. – Бу ҳолда биз бир-биримизни яхшироқ ўрганар эдик».

Рамазон ойи ибодатларининг биринчи куни Арафех ва Гароб Мачлинг синф хонаси ёнида суҳбатлашиб туришган эди, уларнинг ёнига Баҳора Шоёгон-Фотимий исмли қиз келди. У жамоа ибодат қиладиган хонага кирибди-ю, намоз ўқимай, қолганларни кузатиб турибди ҳолос.

«Эрондан кўчиб келганимизга тўрт ой бўлди, – дея тушунтирди у қизларга. – Бу ерда мусулмонлардан ҳеч кимни танимасдим, шунинг учун кимлигимни билдирмай юрдим». Эгнидаги теннис кўйлакчаси ва жинси шими унинг гаплари ростлигини исботлаб турар эди. Эронда аёллардан ёпинчиқ ва қоматни яшириб турадиган кенг кийимда юриш талаб этилади. «Бу ерда ҳам шундай бўлар деб сира ўйламагандим, – эътироф этди у ичаги узилгудай бўлиб кулар экан. – Ёлғиз ўзинг саҳродаги томчидайсан. Бошқа мусулмон қизлар билан биргаликда эса денгизнинг бир қатрасисан, унинг беҳисоб томчиларидан бирисан».

Шоёгон-Фотимий АҚШда ҳам қачондир вақти келиб анъанавий мусулмонча кийимларни кия бошлайдими йўқми, аниқ гап айтгани йўқ. Бу қиз Рамазон ибодатларини адо этаётган қизлар сафига яна қўшиладими йўқми, бу борада ҳам бир қарорга келмаган экан.

«Кўрганларим мени ҳайрон қолдирди, – дейди у. – Бир фикрга келишим учун эса вақт керак». ★

МУСУЛМОН АЁЛЛАРИДАН БИРИ ЎЗИНИНГ АМЕРИКАДАГИ ҲАЁТИ ҲАҚИДА ҲИКОЯ ҚИЛАДИ

«Мен Америка давлат мактабларида дарс ўтаман. Шунингдек, муаллим сифатида ўз фарзандларимга исломий мактабда ҳам таълим бераман».

– Ровия Исмоил, муаллима, Толидо, Охайо штати.

«Мен – Америка Қўшма Штатлари, Охайо Штати, Толидо шаҳридаги давлат мактаби ўқитувчиси-ман. Шунингдек, муаллима сифатида шанба кунлари ишлайдиган исломий мактабда ўз фарзандларимга ҳам таълим бераман».

Мен Ливанда, Байрутда туғилганман, Қўшма Штатларга 1984 йили кўчиб келганмиз. Тўртта бир-биридан ширин фарзандим бор. Болалар билан ишлаш жону дилим бўлгани учун, ўқитувчиликни танладим.

Ислом марказида мен бир соатлар чамаси болаларга диний таълим бераман, сўнгра яна бир соат араб тилини ўргатаман. Икки дарс орасида улар тушлик қилиб олишади, сўнгра ҳаммамиз бирга ибодат қиламиз. Мана шу ишни ўзим ва оилам учун муносиб бўлган ягона ҳаёт тарзи деб ҳисоблайман. Ҳаётимнинг мазмун-моҳияти диним, имонимдир.

Мен давлат мактабида ўтадиган дарсларимга ҳижоб кийиб келаман. Болалар менга турли

саволлар беришади. Бироқ, улардан бирортаси ҳижоб кийишимдан ажабланишган эмас, бу ҳолни ғайриоддий ҳисоблашган эмас. Боз устига, болаларга ҳам, ота-оналарига ҳам уларни янги маданият ва дин билан таништираётганим жуда маъқул бўляпти.

Кўриб турибман: биз истиқомат қиладиган даҳадаги мусулмон бўлмаган кишилар ҳам, худди бизга ўхшаб, болаларини маълумотли қилиш, оилавий қадриятларни сақлашга интилиб яшайдилар. 11 сентябр воқеаларидан кейин ҳам ўзимга нисбатан салбий фикр таъсирини сезганим йўқ.

Мен давлат мактабидаги дарсларимда болалар онгига ўзим мансуб диннинг уларнинг динига яқин, уйғун жиҳатлари кўп экани ва биз ўртадаги зиддиятлардан эмас, ана шу уйғунликдан келиб чиқиб яшашимиз даркорлиги ҳақидаги фикрни сингдириш учун кўп ҳаракат қиламан.»

ДЕМОГРАФИК МАЪЛУМОТЛАР

- ★ Қўшма Штатлардаги масжидлар: **1209 та.**
- ★ Бирор масжидга алоқаси бор Америка мусулмонлари: **2 миллион киши.**
- ★ Масжидлар сонининг 1994 йилга нисбатан ўсиши: **25 фоиз.**
- ★ 1980 йилдан бери очилган масжидлар: **62 фоиз.**
- ★ Қўшма Штатлардаги ҳар бир масжид қавмининг ўртача миқдори: **1625 киши.**
- ★ Масжидлар фаолиятида иштирок этаётганлар орасида исломни янги қабул қилганлар: **30 фоиз.**
- ★ Америка ижтимоий ва сиёсий ҳаётида қатнашиш керак деб, қатъий фикр билдираётган америкалик мусулмонлар: **70 фоиз.**
- ★ Фақат муайян этник гуруҳи бодат қиладиган Америка масжидлари: **7 фоиз.**
- ★ Қавми аъзолари орасида осиеликлар, афро-америкаликлар, араблар бўлган Америка масжидлари: **90 фоиз.**
- ★ Америка масжидлари фаолиятида мунтазам иштирок этадиган мусулмонларнинг этник таркиби:
 - Жанубий Осиёликлар (покистонликлар, бенгаллар, ҳиндлар, афғонлар) – 33 фоиз.**
 - Афро-америкаликлар – 30 фоиз.**
 - Араблар – 25 фоиз.**
 - Саҳрои Кабирнинг жанубий ҳудудларидан келган африкаликлар – 3,4 фоиз.**
 - Европаликлар (боснияликлар, татарлар, косоволиклар ва б.) – 2,1 фоиз.**
 - Оқ танли америкаликлар – 1,2 фоиз.**
 - Жануби-шарқий Осиёдан кўчиб келганлар (малайзияликлар, индонезлар, филиппинликлар) – 1,3 фоиз.**
 - Кариб ҳавзаси атрофидан кўчиб келганлар – 1,2 фоиз.**
 - Турклар – 1,1 фоиз.**
 - Форслар – 0,7 фоиз.**
 - Испанзабон америкаликлар (Лотин Америкасидан кўчиб ўтганлар) – 0,6 фоиз.**
- ★ Қуръон ва Суннага қатъий амал қиламиз деб ҳисоблайдиган Америка масжидлари: **90 фоиздан зиёд.**
- ★ Қуръоннинг мақсадлари ва бугунги вазиятдан келиб чиқиб олиб шарҳламоқ даркор деб ҳисоблайдиган Америка масжидлари: **71 фоиз.**
- ★ Муҳтожларга муайян ёрдам кўрсатаётган Америка масжидлари: **деярли 70 фоиз.**
- ★ Кун бўйи ишлайдиган мактаблари бўлган масжидлар: **20 фоиз.**

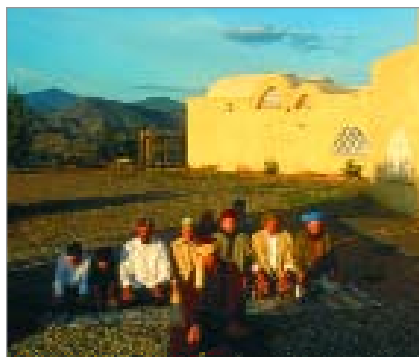

Юқорида келтирилган маълумотлар 2001 йил апрелда нашр этилган «Mosque in America: A National Portrait» («Америка масжидлари: мамлакат миқёсидаги таҳлил») маълумотномасидан олинди. Маълумотнома Америка конгрегацияларининг «Faith Communities Today» («Ҳозирги замон диний жамоалари») деб номланувчи йирик тадқиқотларининг бир қисмидир. Мазкур тадқиқот Коннектикут штатида жойлашган Хартфорд Семинарияси қошидаги Хартфорд диний илмий-тадқиқотлар институти томонидан мувофиқлаштириб борилади. Бу тадқиқотга қуйидаги исломий ташкилотлар биргаликда ҳомийлик қилдилар: Америка-ислом муносабатлари кенгаши, Шимолий Америка Ислом жамияти, Имом У. Дин Муҳаммад раҳбарлигидаги диний бошқарма ва Шимолий Америка Ислом уюшмаси.

Ушбу нашрдаги барча диаграмма, жадвал ва чизмалар ҳам ана шу манбадан олинди.

1

2

3

1. 20 йил аввал Нью-Мексико штатининг шимолий қисмида Шимолий Африкага хос услубда қурилган Дор ул-Ислом масжид, мадраса ва меҳмонхона мажмуидан иборат.
2. Муслмонлар Абиқвиу (Нью-Мексико штати) яқинида жойлашган Дор ул-Ислом масжиди ёнида намоз ўқишяпти.
3. Мемфис муслмон жамиятида (Теннеси штати) ибодат чоғи.

4

4. Бутунамерика мусулмонлар кунига бағишланган қўшма намоишдан олдин Нью-Йоркнинг Мэдисон хиёбонида намоз ўқилмоқда.
5. Филадельфия масжидидаги Бова иттифоқи.

5

Америка масжидлари

Ўтган асрнинг тўқсонинчи йилларида ўтказилган бир тадқиқотга кўра, Қўшма Штатларда 1200 масжид ва Ислом Марказлари мавжуд эди. Лекин улардан 100 тасигина аввалбошдан масжид сифатида лойиҳалаштирилган. Тадқиқотдан кўрииб турибдики, Қўшма Штатлардаги кўпчилик Исломий уюшмалар ўз фаолиятларини бошқа мақсадлар учун қурилган биноларда бошлаганлар. Жумладан, уларнинг айримларида авваллар ўт ўчириш станциялари, театрлар, омбор ва дўконлар жойлашган эди.

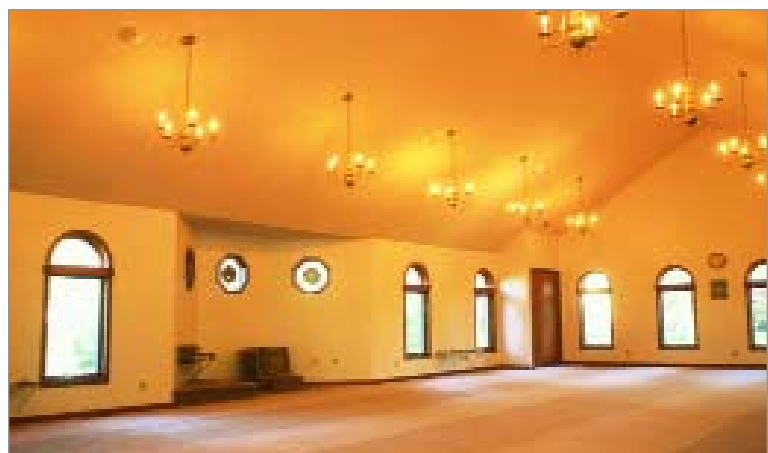
1965 йилдан кейин Қўшма Штатларга турли мамлакатлардан келаётган мусулмонлар оқими кучайди-ю, бу аҳвол ўзгарди. Айнан шу вақтдан бошлаб, исломий жамиятларга факат ибодатгоҳ, маҳаллий клуб ва маданий-маънавий марказ сифатида хизмат қиладиган махсус масжидлар қуришга киришилди. Ҳозирги кунда Америка мусулмонларининг мазҳаб ва этник жиҳатдан турли-туманлиги қад ростлаган масжидларнинг хилма хил меъморий ечими ва шаклу шамойилида ўз аксини топаётир.

Масжидлар меъморчилиги соғномачиси ва сураткаш доктор Умар Холидий Кембриждаги Мас-сачусетс технологик институти қошида фаолият кўрсатаётган «Исломий меъморчиликни ўрганиш бўйича Оға Хон Дастури»да етакчи илмий ходим лавозимида ишлайди. У Қўшма Штатларда масжидлар бино этилар экан, уч хил меъморий услуб муваффақият билан қўлланиб келинаётганини таъкидлайди ва бу ҳолни шундай шарҳлайди:

«Биринчидан, шундай масжидлар борки, уларда бир ёки бир неча исломий мамлакатларда мавжуд бўлган, ўзлаштирилган ва бирор-бир ўзгаришсиз Америка заминига кўчирилган анъанавий меъморчилик услублари ўз аксини топган. Иккинчи хил масжидларда бу анъаналарга ижодий ёндошиб, бойитиб талқин қилинган, айримларида Америка меъморчилик санъати унсурлари ҳам қўшилиб келади. Учинчи тур масжидларнинг меъморий ечими бутунлай янгичадир. Индиана Штати Плейнфилд шаҳридаги Шимолий Америка Исломий жамиятининг биноси мана шу услубда қурилди.

Ҳар уч турдаги масжидларнинг аксарияти, шунингдек, синф хоналари, кутубхоналар, мажлислар зали, китоб дўконлари, ошхона, мулоқот ва дам олиш хоналари, ҳатто турар-жой хоналари вазифасини ҳам ўтайди.

Масжидлар меъморчилигининг аҳамиятга молик яна бир жиҳати – уларда аёллар ибодат қиладиган хоналарнинг мавжудлигидир. Аёллар Америкада масжидлар фаолиятининг ажралмас қисми ҳисобланадилар ва жамоалар ҳаётида фаол иштирок этадилар. Кўпчилик мусулмон оилаларининг ҳамма аъзолари намоз ўқишади. Бу эса масжидларда аёллар учун

1. Индиана штати, Эвансвилл Ислом Марказининг кўча тарафдан кўриниши. Бу бино қурилишида Ўрта Ғарбнинг шаҳар атрофларига хос меъморчилик услубидан фойдаланилган.

2. Индиана штати, Эвансвилл Ислом Марказининг ички кўриниши.

3. Плейнфилддаги Шимолий Америка Ислом Маркази оддий ва бежирим услубда қурилган (1979 йил). Бу бинода масжид, кутубхона ва маъмурий бўлимлар жойлашган.

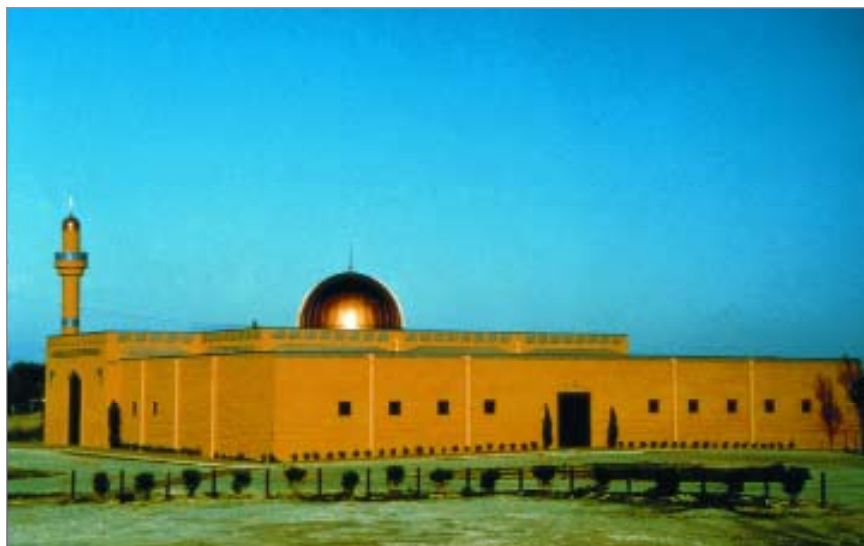
3

ҳам ибодат хоналари бўлишини тақозо этади, одатда булар болохона услубида қурилмоқда.

Шимолий Америкадаги масжидларнинг архитектураси кўпинча шу минтақага хос бўлган меъморчилик анъаналарини ўзида мужассам қилган. «Замонлар ўтиши билан, мозийни қўмсаш ва ижодий изланишлар

ажойиб тарзда уйғунлашиб келган муайян меъморий анъана шаклланиши муқаррар, – дея башорат қилди доктор Холидий. – Ғарбда қад кўтараётган янги масжидларнинг минора ва гумбазлар билан мутлақо умумийлик жиҳатлари йўқ». ★

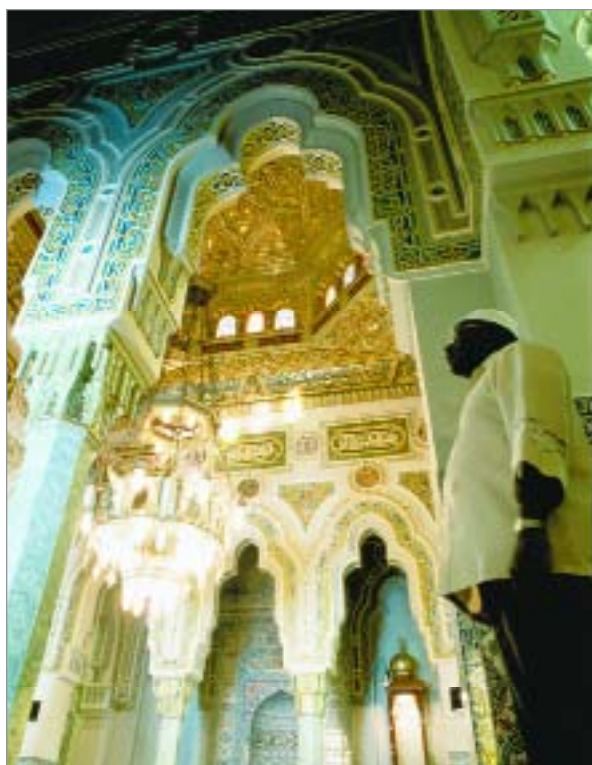
1. Темпедаги (Аризона штати) гумбаз ва минорали ушбу масжид анъанавий шарқона кўринишга эга.
2. Беверли-Хиллз шаҳридаги Жанубий Калифорния Ислон Маркази.
3. Катта Хьюстон Ислоний жамиятининг ўтган аср 90-йилларида қурилган биноси (Техас штати).
4. Пуллмандаги (Вашингтон штати) бу Ислон Марказига ҳам анъанавий минора кўрк бахш этиб турибди.
5. Чикаго шаҳри Ислон Мамлакатлари масжидининг ички кўриниши (Иллинойс штати).

6

7

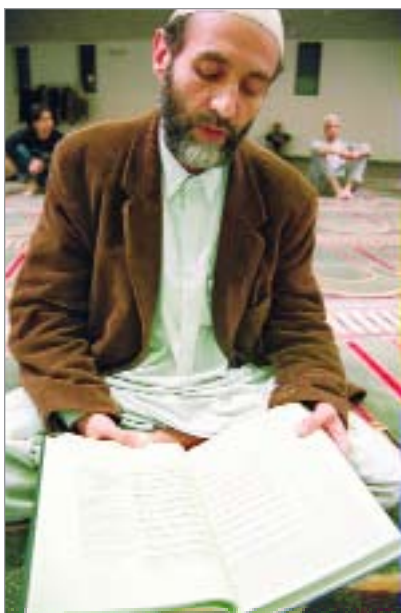

8

6. Альбукерки (Нью-Мексико штати) Ислом Марказининг ўзига хос, илғор меъморий ечими ҳандаса имкониятлари, мавжуд макондан фойдаланиш, тузилманинг қурилиш ва ашёларини ишлатиш услуги ҳақидаги анъанавий тасаввурларни ўзгартириб юборади.
7. Ислом Маданий Марказининг бу биноси ишга тушгандан кейин (1991) Нью-Йоркнинг марказий қисмидаги кўркем обидалардан бири бўлиб қолди.
8. Вашингтон Ислом Маданияти Маркази, Колумбия Федерал округи. Обидлардан бири жума намозидан кейин бинонинг шарқона услубда ишланган нақшу нигорларидан баҳра олиш учун бир дақиқа тўхтаб қолди.

1

2

3

1. 2001 йил. АҚШ ҳарбий-денгиз флотининг аҳли муслим денгизчилари Рамазоннинг биринчи кунда кема ичида намоз ўқишяпти.
2. Собит эътиқодли бу обид покланиш оий бўлган Рамазоннинг илк куни Нью-Йоркнинг энг муаззам масжидларидан бирида Қуръони карим оятларини ўқиб ўтирибди.
3. Аризона штатининг Жанубий тоғи. Эр-хотин мўмин теран ва покиза туйгулар ила Рамазони шариф келгани нишонаси бўлмиш ярим ой чиқишини кутмоқдалар.

4. Американинг турли жойларидаги муслмонлар Рамазони шарифни турлича нишонлайдилар. Рўзатиш бу муқаддас ойда адо этиладиган амалларнинг бир қисмидир. Муслмонлар бир-бирларининг хонадонларида, масжидларда рўзани бирга очиш учун тўпланадилар, диндошлари ва ғайримуслим дўстларини ифторга таклиф қиладилар. Сураатда: муслмон оилалардан бирида оғиз очишга ҳозирлик кўрилмоқда.

4

5

6

5. 2001 йил 5 январ. Вашингтонда Президент Буш Оқ уйнинг Давлат Зиёфатлар залида ўтадиган Ифтор маросимидан олдин Имом Абдулла Муҳаммад ал-Хўжа ўқийтган Қуръон оятларига қулоқ солиб турибди. Ўнгда: Давлат котиби Колин Пауэлл.
6. Муслмон аёл Сан-Францисконинг ўрта мактабларидан бирида юқори синф ўқувчиларига муслмон тақвимидаги энг муқаддас ой – Рамазоннинг моҳияти ҳақида сўзлаб берапти.

1

2

4

3

1. Доктор Лайло Ҳаддод Дирборн соғлиқни сақлаш марказларидан бирида беморнинг соғлиғини текшираяпти.
2. Сотувчи Фримонтдаги дўконлардан бирида телефон орқали буюртма қабул қилаяпти. Бу даҳадаги дўконлар 60000 дан зиёд афғонларга хизмат қиладилар.
3. Америкага Покистондан кўчиб келган ва Нью-Йоркда таксист бўлиб ишлайдиган бу мусулмон кунда беш вақт ўқийдиган намози унинг сермашаққат хизматида қувват бўлишини таъкидлайди.
4. Нью-Йорк. Бруклинда жойлашган ичимликлар компанияси соҳиби тайёр маҳсулотларини намойиш қилмоқда.

5

5. Ижтимоий хизмат ходимлари Бруклиндаги «Америкалик арабларга ёрдам маркази» ёнида.
6. Огайо штати Колумбус шаҳрида яшайдиган бу қиз озиқ-овқат маҳсулотларини тарқатиш марказларидан бирида хизмат қилади.

6

ЭЪТИҚОД ВА БАНК ХИЗМАТИ

Шерил Жин

Миннеаполислик Абдураззоқ Билла, эътиқоди мустаҳкам инсон, автобусда одам ташиш бўйича чоғроқ фирма ташкил қилмоқчи бўлганда, мушкул вазиятга тушиб қолди. Ўз ишини юргизиб юбориш учун Билла банкдан қарз олиши даркор эди, бироқ маълумки, Исломий ҳукмлар – Шариат қарзни қайтараётганда устама тўлашни, яъни рибони ҳаром қилган.

Яқин-яқингача ҳам Биллага ўхшаган ишбилармонлар бундай ҳолларда боши берк кўчага кириб қолишарди. Бироқ, бу йил май ойида Билла Биродарлашган Шаҳарлардаги Кўмак гуруҳлари ёрдамида муҳожирларни инглиз тили дарсларига олиб бориб келадиган ўз фирмаси учун фоизсиз қарз олишга муваффақ бўлди.

Билла Сент-Полдаги Кичик Даҳаларни Ривожлантириш Марказидан 15000 доллар қарз кўтарди-да, 34 одам сиғадиган мактаб автобуси сотиб олди. Мазкур марказ қарз бераётганда, Биллага уни қайтарар экан, топган фойдасидан йилига 2000 доллар тўлаб туриш шартини қўйди ва ҳозирча шу суммани олиб турибди, фойда фоиз ўрнида олинмоқда.

«Устама фоиз тўлагандан кўра, ишни йиғиштирганим афзал», – дейди Билла. Унинг айтишича, юқоридаги имконият бўлмаганда, у автобус сотиб олиш учун маблағни ишлаб йиғишга ёки дўстларидан фоизсиз қарз олишга мажбур бўларди.

Биродарлашган Шаҳарларнинг мусулмонлари бутун ўтган йилни, амалдаги қонунларни бузмаган ҳолда исломий ҳукмларга мутаносиб қилиш учун, қарз беришнинг муқобил йўллари қўллаш зарур эканлигини ҳукумат амалдорларига, кредиторларга, жамоат арбобларига тушунтириш учун сарфладилар.

Банк хизмати вакиллари соҳанинг қонун-қоидалари каттиқ эканлиги, шунинг учун мусулмонлар илтимосини қондириб муқобил сармоя ажратишини йўлга қўйиб бўлмаслигини айтмоқдалар. Ислом ва молия арбоблари фақат бир фикрда яқдилдирлар: гап бу ерда шахсий ёки диний муаммо устида кетаётгани йўқ, юзага келган вазият муҳим ижтимоий ва иқтисодий аҳамиятга эга. Мазкур арбоблар, маблағ ажратишнинг муқобил йўллари йўқлиги мусулмон ишбилармонлари фаолияти ва тараққиётини сусайтирди деб ҳисоблайдилар. Бошқа бирларининг фикрларича, бу ҳолат мусулмонларнинг ўзларини тиклаб олишларига йўл бермай, бу ҳудуддаги иқтисодий нуфузларини тушириб юборяпти.

Лекин шунга қарамай, исломий уюшмаларнинг миқдори ва бойликлари бутун мамлакат бўйлаб ўсиб бормоқда. «Ислом уфқлари» журнали маълумотларига кўра, АҚШ мусулмонларининг йиллик даромади

жон бошига 35000-45000 АҚШ долларига тенгдир, бу мамлакат бўйича ўртача кўрсаткич (24000-27000 АҚШ доллари)дан баландроқдир.

Биродарлашган Шаҳарларда 75000 мусулмон иштикомат қилади. Беш йилгина аввал бу миқдор 45000 кишига тенг эди. Миннесота штатида эса 100000 аҳли ислом яшайди.

Нотижорат ташкилотлар муқобил маблағ таъминоти зарур эканлигини ишбилармонлик фаолияти бўйича ўтказилган машғулотларда тушуниб етдилар. Бундай усул Кўшма Штатларга Сомалидан шу яқин йилларда кўчиб келган муҳожирларга айниқса асқотиши мумкин, чунки улар ислом аҳкомларига ўзгалардан кўра каттиқроқ амал қиладилар. Сомалилик қочоқлар Миннесотада мамлакатнинг бошқа жойларига қараганда кўпроқ, айрим маълумотларга қараганда, уларнинг миқдори бу штатда 40000 кишини ташкил этади.

Сент-Полдаги кичик даҳаларни ривожлантириш Марказининг директори Майк Темали бу йил бошқалардан илгарироқ «Рибосиз молиялаштириш» ташкилоти орқали кичик бизнесга сармоя ажратди. Темали мусулмон муҳожирлари қарз ололмаганлари учун ўз ишларини бошлашни истаётганликларини кўриб шундай қилди.

Яқиндан эътиборан, бир неча ташкилот исломий ҳукмларга мос равишда сармоя ажратишни бошладилар ёки режалаштирмоқдалар:

- «Филлипс Тараққиёт Уюшмаси Компанияси» ҳам, Миннеаполис ҳудудларини ривожлантириш Маркази ҳам бир муассасанинг мусулмон соҳибига фоизлик устамани маъмурият харажатлари учун тўловлар билан алмаштирган ҳолда маблағ ажратиши.
- Миннеаполис ҳудудларини ривожлантириш компаниялари консорциуми икки исломий муассасага тажриба дастури сифатида тўловлар йиғиш йўли билан сармоя ажратди. Бу нотижорат гуруҳлар икки йил мобайнида венчур (синов) капитал жамғармасини ташкил этишни режалаштираётдилар.
- «Долсон ото Дилер» – Миннеаполисда бир йил муқаддам ташкил этилган, эски автомобиллар билан савдолашадиган дилерлик компанияси, ўз мижозларига фоизсиз маблағ қарз беришга тайёр эканлигини эълон қилди.
- Мамлакат миқёсида «Америка Молия Уйи» ва «Эм Си Ай Молия хизматлари» каби бир қатор компаниялар Миннесотада яшаётган мусулмонларга енгил автомобиллар ва дастгоҳу жиҳозларни ижарага беришмоқда, ҳамда иморат қуриш ва муассаса очиш учун фоизсиз сармоя ажратмоқдалар. Шунингдек, биноларнинг мусулмон соҳибларига ёрдам бериш чора-тадбирлари ўрганилаётир.

- Биродарлашган Шаҳарлардаги жамиятлар «Исломиий кредит уюшмаси»ни ташкил этиш тадориғини кўрмоқдалар.
- «Уэллз Фаргоу ва Компания» ва «Юниверсити Банк» каби банклар ҳам исломий муассасаларга ёрдам бериш ва мусулмонларнинг хусусий уй сотиб олишлари учун маблағ ажратиш имконларини излаб кўраётирлар.

«Бу масалани ҳал этиш ғоят муҳимдир, – деб ҳисоблайди Вокиф Фаннун. У Биродарлашган Шаҳарлардаги кўплаб нотижорат ташкилотлар ва банкларга мусулмон ишбилармонларига сармоя беришини ташкил этиш масалалари бўйича маслаҳатлар беради. – Биродарлашган Шаҳарлардаги исломий уюшмалар ўн йилдан бери шу ҳаракатда юрибдилар».

«Миннесоталик кўпчилик мусулмонларнинг банклардан анъанавий йўл билан қарз олишдан ўзга иложлари йўқ. Шундай қилишга мажбурмиз. Тушунарли тартиб, тизим шунақа. Уни бир кечада ўзгартириб бўлмайди. Бироқ, ҳар қалай тамал тоши қўйилди.»

Миннесота Ислом Марказининг директори ҳамди ал-Савоф таъкидлайдики, гарчи ислом энг тез омалашиб бораётган дин бўлса-да, мусулмонлар ҳануз ўз динлари моҳиятини жамият томонидан теранроқ тушунилиши учун курашишга мажбур бўлаёптилар».

ФОИЗ ОЛИШ ВА БЕРИШ ТАҚИҚЛАНАДИ

Африка, Осиё, Ҳиндистон, Яқин Шарқ ва Шарқий Европадан кўчиб келган мусулмонлар тарихи 1400

Сент-Пол ҳудудларини (Миннесота штати) Ривожлантириш Маркази билан фоизсиз молиялаштириш бўйича тузилган шартнома бу мусулмонга мошина ва жиҳозлар сотиб олиш имконини берди. Булар унинг аҳоли ва муассасаларга озиқ-овқат маҳсулотлари етказиб берадиган фирмаси учун даркор эди.

йиллик ислом динига эътиқод қиладилар. Ислом қонунлари ёки шариат Аллоҳнинг муқаддас китоби Қуръони каримда баён этилган ҳукмлар ва Муҳаммад Пайғамбар таълимоти асосида шаклланган.

Ислом фоиз олиш, судхўрлик қилишни қатъий таъқиқлайди. Шариатга кўра, давлатманд одамлар омади юришмай турган кишиларга қарз бериб бойлик орттиришлари мумкин эмас. Маблағдан биргаликда фойдаланиш даркор, токи бутун қавм раванқ топсин.

Ушбу ақидага амал қилиш мусулмонларнинг кредит йўли билан уй-жой, автоулов харид қилишларида, билим олиш ва бошқа турдаги ҳаражатлар учун

Шерил Жин – «Pioneer Press» газетасининг ишбилармонлик фаолияти бўйича мухбири. Бу газета Миннесота Штати, Сент-Пол шаҳрида нашр этилади.

Авторлик ҳуқуқи © 2001 «Pioneer Planet»/Сент Пол (Миннесота) «Pioneer Press» TwinCities.com.

ҳақ тўлашларида, кредит варақаларидан фойдаланишларида муаммолар туғдиради.

Олган қарзини устама фоиз билан қайтариш муайян мусулмоннинг шарият ҳукмларига қай даражада амал қилишидан келиб чиқиб катта ёки кичик муаммо пайдо қилиши мумкин. Биродарлашган Шаҳарлардаги кўпчилик мусулмонларнинг мухташам уй-жойлари йўқ, банкларда жамғарма ҳисобига ҳам эга эмаслар. Мабодо, шундай ҳисоблари бўлганида ҳам, тушган фойдани хайрия ишларига бериб юборадилар.

Исломий аҳкомлар молиявий битимлардан фақат олди-сотди бўйича шартномаларга, мулкни ижарага бериш ёки олиш, фоизсиз қарз бериш, таннарх устига маълум фойда кўриш бўйича битимлар, сармояни қимматбаҳо қоғозлар тижоратига сарфлаш, ҳамкорлик ва ширкат кабиларга изн беради.

Усмон Али ҳам май ойида 400 хил маҳсулотни Тарикка, Миннеаполисдаги ресторанда етказиб бериш ва шу ресторанда ўтадиган тадбирларни таъминлаш бўйича ўз ишини бошлаганида олди-сотди битимидан истифода қилди. Кичик ҳудудларни Ривожлантириш Маркази 1995 йилда ишлаб чиқарилган «Дож Караван» машинасини сотиб олди-да, сўнгра уни Алига бир йил мобайнида ҳар ой 443,64 доллардан тўлаш шarti билан 5323 долларга, фойдасига сотди.

Биродарлашган Шаҳарларнинг бошқа мусулмонлари муаммони ҳал қилиш йўллари чекланган бундай вазиятга тўқнаш келишгач, бошқа мўмин қавмлари каби, кўпроқ ўзлари тўплаган сармояга, қариндошлари ва дўстларининг ёрдамига суяниб иш кўряптилар. Улардан баъзилари, хусусан Сомали мусулмонлари жамосидагилар ишни ўз сармояларини жамлаб, ҳалфана қилиш йўли билан юргизиб юборишди.

Шундай мусулмонлардан бири Ҳалима Юсуф бир йил аввал Миннеаполисдаги сомалиларнинг Кармел Суқ савдо қаторларида «Зебо аёл» кийим-кечак дўконини очди. Ҳалима хоним, унинг сомалилик ҳамкори ва шу атрофда жойлашган яна тўртта дўкон соҳиблари ўзига хос молиявий уюшма тузиб олишган. «Ҳар бир дўкон ҳар ойда ўртача минг доллар миқдорда маблағ ташлайди, – деб тушунтирди у. – Тўпланган 5000 доллар маблағни битта дўконга берамиз. Кейинги ой шу маблағни навбатдаги дўкон олади ва ҳоказо. Жараён охирига етгач, яна бошдан қайтарилади».

Исломий ҳукмлар фоиз олиш ва беришни манъ қилади, бу эса мусулмонларнинг каттароқ мулк сотиб олишларида қийинчилик туғдириши мумкин. Уй соҳиби бўлган бу йигит Шарқий Африкада яшайдиган отасидан электрон почта орқали олинган маълумотни муҳокама қилиш ниятида ўтирибди.

Ҳалима Юсуф устамасиз бу пулларни Чикагодан, Нью-Йоркдан, чет эллардан сотиш учун олиб келинадиган кийим-кечаклар, пардоз анжомлари, идиш-товоқ ва бошқа рўзғор буюмларига сарфлайди. Бироқ бозорининг касод бўлмаслиги, савдони кенгайтириши учун у кўпроқ мол сотиб олиши даркор, демак кўпроқ маблағ керак.

«Қай томондан қараманг, муҳожирлар жуда удабурон кишилардир ва ўзлари мансуб катта оилалардан маблағ олишга кўпроқ мойиллар, – дейди Миннеаполис ҳудудларини ривожлантириш нотижорат корпорациялари бирлашмасининг ижрочи директори Эд Лэмберт. – Бироқ, шу хилдаги кўмакни ўз вақтида бера оладиган қавму қариндошлари йўқ мусулмонлар ҳам жуда кўп».

Бошқа манбалардан маблағ қидирганларида эса, мусулмонлар штатлар ва федерал ҳукумат қонунларидан иборат тўсиқларга дуч келадилар. Мусулмонларга ёрдам беришга бел боғлаган нотижорат жамоаларга ҳам молиялаштирув соҳасидаги ҳал қилинмаган муаммолар ҳалақит бераётир.

Жумладан, бу йил мусулмонлар Кичик ҳудудларни Ривожлантириш Маркази дастуридан баҳраманд бўла олмадилар, негаки бу Марказнинг маблағи тугаб қолди. Марказ маблағни Миннесота савдо ва иқтисодий тараққиёт Департаментининг Шаҳар ташаббус дастуридан олишни мўлжаллаган эди, бироқ юридик мезонлар бунга йўл бермади. «Штатнинг қонунлари бўйича қарз берилган маблағ ҳисобидан жиҳозу ускуна сотиб олиш ва қайсидир муассасага ижарага бериш тақиқланган», – деб шарҳлайди аҳволни мазкур департаментнинг Шаҳар ташаббус дастури раҳбари Барт Бевинз.

Бевинз, келгуси йил амалдаги қонунларга тегишли ўзгартиришлар киритиш ҳақида таклиф билан чиқилса керак, деган фикрда. Ҳозирча эса Кичик Ҳудудларни Ривожлантириш Маркази ўзининг Фоизсиз Маблағ Ажратиш Дастурини бажариш учун Миннеаполис жамғармасидан ўтган ой 100000 АҚШ доллари миқдорида ёрдам пули олди.

БАНКЛАР ФОЙИЗСИЗ САРМОЯ БЕРОЛМАЙДИЛАР

Биродарлашган Шаҳарлардаги мусулмонларга сармоя бериш ҳаракатига банклар эмас, нотижорат ташкилотлар раҳбарлик қилмоқдалар, сабаби, банкирлар амалдаги қонун-қодалар билан қўл-оёқлари боғлиқ эканини айтмоқдалар. Мавжуд қоида ва мезонлар тизимини мусулмонлар эҳтиёжини ўйлаб ислоҳ қилиш бутун банк тизимини тубдан ўзгартириб юборган бўлур эди.

«Бу – бошқарув органлари учун мутлақо янги йўналиш, – дейди «Юниверсити Банк» директори Дэвид Рейлинг. – Ҳеч ким ниманидир кашфиёт қилмоқчи ҳам, бировга шундай қилиш керак деб ўргатмоқчи ҳам эмас. Кимдир амалда қандайдир янгиликни қўллай бошласа ва ушбу янгилик мавжуд қоидаларга зид бўлмаса, бошқарув органлари уни атрофлича ўрганадилар ҳамда фойдалими – йўқми, ҳал қиладилар».

Банклар келиб чиқиши Лотин Америкаси ёки Осиёдан бўлмиш кўплаб этник гуруҳларга хизмат қилиш, таълим бериш борасида кўп иш қилишган, лекин мусулмонларни маблағ билан қўллашни қалтис тадбир деб билишади, негаки бу мавжуд қонунларни ўзгартиришни тақозо қилади. Шунга қарамай, Ўрта Ғарб Ҳудудларини Ривожлантириш билан шуғулланувчи «Уэллз Фаргоу» компанияси вице-президенти Муффи Гэблер мана қандай фикрда: «Бу шундай бир вазиятки, биз уни албатта ҳисобга олишимиз ва ўнглаш ҳаракатидан бўлмоғимиз зарур. Нега деганда, гап янги бозорлар вужудга келиши хусусида бормоқда... Воқеаларнинг бундай ривожланиши миждозларимизнинг кўпайиб бораётган қисми билан боғлиқ».

Мусулмонлар дуч келаётган мушкулликларни бартараф этиш мумкинми, деган саволга Миннесота Исломий кредит жамияти жавоб берса ажаб эмас. Ушбу жамиятни мусулмон жамоаларидан бири Ислом аҳкомларига муштарак молиявий тизимни ривожлантириш учун тузмоқчи. Бу мамлакатдаги илк исломий кредит уюшмаси бўлади.

«Мусулмонлар эътиборига кредит уюшмаси тузишдан кўзланган мақсад не эканлигини етказишга алоҳида аҳамият бераётган мазкур жамоа сармоя бериш ва топиш бўйича битимлар тўплайди. Бундан ташқари www.iscnp.org электрон адресида веб-сайт очди, ҳамда исломий тадбирларда тарқатиш мақсади билан маърифий мазмундаги рисоалар нашр этди», – дейди мазкур уюшманинг ташкилотчиларидан бири Фавзи Обод.

«Бизни аллақандай ғайриоддий нарсанинг ташкилотчилари деб ҳисоблашларини истамас эдик. Биз истиқболига ишончимиз комил бўлган тизим ташкил этмоқчимиз, – дейди ўз мақсадларига шарҳ бериб Обод. – Бу биз ушбу жамиятда тўқнаш келаётган қатор муаммоларнинг ҳал бўлишига олиб келади». ★

ЖОРЖ У. БУШ НУТҚЛАРИДАН ИҚТИБОСЛАР

ҲУРМАТ ҚИЛАЙЛИК

«Биз ислом деганда жаҳондаги миллиард қадар кишилар эътиқод қиладиган динни тушунамиз. Бу дин миллиардлаб одамларга мадад, тасалли ва осудалик бахш этади. Бу эса турли ирқ ва миллат вакиллари ака-сингилдай яшашлари учун замин яратади. Америкадаги фуқароларимиз орасида миллионлаб мусулмонлар бор, уларнинг мамлакатимиз олдидаги хизматлари бебаҳодир. Мусулмонлар орасида докторлар, адвокатлар, ҳуқуқшунос профессорлар, ҳарбийлар, ишбилармонлар, дўкондорлар, оталар, оналар бор. Шу кунларда улар ҳар қачонгидан кўра кўпроқ ҳурмат ва эътиборга муҳтожлар. Ҳозир, қаҳру ғазабга тўлиб, асабларимиз қайнаб турган пайтда, юртдошларимиз бўлмиш барча америкаликлар бир-бирларини айниқса ҳурмат қилишлари зарур.»

– 2001 йил 11 сентябр воқеаларидан бир неча кун кейин Вашингтон Ислом Марказида сўзланган нутқ, Колумбия Федерал Округи.

КАЙҒУДОШИМИЗ

«Ватандошларимиз бир нарсани тушунишлари муҳим: америкалик мусулмонлар мамлакатимиз бошига тушган фалокатдан ҳаммамиз қатори қайғу чекмоқдалар. Улар Америка билан ҳудди мен фахрланган каби фахрланадилар, ватанимизни ҳудди мен уни севган каби жону дил билан севадилар. Улар, бирорта ҳам америкаликка унинг ташқи кўриниши, этник мансубияти ёки динига қараб баҳо бермаслик керак деган ишончимни тўла маъқуллайдилар. Мен мана шу тамойилга астойдил ишонаман, улар ҳам астойдил ишонадилар.»

– Вашингтондаги Афғонистон Элчихонасида сўзланган нутқ, Колумбия Федерал округи, 2002 йил 10 сентябр.

ҲАЙИТ МУНОСАБАТИ БИЛАН

Ушбу кун, Ийд ал-Адҳа байрамини нишонлаётган кунларида, Қўшма Штатларнинг барча мусулмонларини қизгин табриклайман. Энг табарруқ байрамларингиздан бирининг маросимларини ўтказиш учун Маккага жам бўлган миллионлаб кишилар руҳидаги кўтаринкиликка қўшиламан. Америка мустаҳкам маънавий замин устида қад кўтарган, эътиқодни улуғлаш ҳаётимизнинг бош мазмунидир. Сиз ҳозир исломнинг бешинчи фарзи бўлган ҳаж ибодатини адо этар экансиз, бу билан Иброҳимнинг яҳудлик, насронийлик ва ислом динларида баробар эътироф этиладиган беназир қурбонлиги ва садоқатига эҳтиром бажо келтираёпсиз. Диний қадриятларингиз анъаналарини намойиш қилиш билан маҳаллий жамоаларингиз аъзолари маънавиятини бойитаяпсиз. Ҳар йили Маккага зиёрат учун бораётган кишиларнинг мамлакат ва маданиятлари ранг-баранглиги ҳамда Қўшма Штатларнинг барча сарҳадлари бўйлаб Америка тараққиётига қўшаётган ҳиссангизнинг шакли ва турлари ҳаммамизни умуминсоний қадриятлар ва мақсадлар бирлаштириб турган пайтда орамизни этник ва ирқий тафовутлар бузмаслиги керак деган фикрни бизга эслатиб туради. Ўзаро ҳурматнинг мустаҳкам пойдеворини ўрнатиш билангина жаҳон халқлари орасида тинчлик ва муроСага эришмоқ мумкин. Лора, менинг Сизга ҳар жабҳада эзгуликлар ёр бўлиши ва байрамни хуррамлик билан ўтқизишингиз ҳақидаги тилакларимга қўшилади.

– Ийд ал-Адҳа байрами муносабати билан йўлланган табрик.

«Асли муҳожирларданман. Шу боис, бу юртда менга нисбатан кўрсатилган олижаноб муносабат ва ёрдамдан беҳад миннатдорман.»

– Доктор И. Зархунӣ, Миллий тиббиёт институтлари ректори.

«Илму фан аҳли башар тан соғлигини мустаҳкамлай олиши борасидаги фикр кўп асрлардан буён исломнинг устувор ғояларидан биридир. Динимизда фан наинки тиббиётга, балки инсоният тақдирига ҳам равнақ бахш этиши мумкин, деган комил ишонч мавжуд.

Камина Жазоирда, Нидрома деб аталган шаҳарда туғилиб, вояга етганман. Тоғам рентгенолог бўлгани учун болалик чоғимдан медицинага кўнгил қўйдим.

1975 йили Америкага келишим ҳамони, барча баравар: «Жонс Хопкинс институти тиббиёт оламининг Маккасидир, ана шу ерда ўқисанг келажакнинг порлоқ бўлади», деб маслаҳат берди. Талабалик йилларим устозларимнинг лутфу нуфуслари остида ўтди. Улар менга: «Ҳаммамиз ҳам бу мамлакатда муҳожирмиз, турли-турли юртлардан келиб қолдик, лекин агар бирга бўлсак – яхлитмиз, бутунмиз», дейишарди.

Миллий тиббиёт институтларининг вазифаси соғлиқни сақлаш илмида тараққиётга эришиш ҳамда инсониятга таҳдид қилаётган дарду касаллик-

ларга даво топишдир. Бугун Вашингтонда 18000 илмий ходим 45000 лойиҳа устида изланиш олиб бормокдалар. Институт жаҳон бўйича 45000 лойиҳани маблағ билан таъминлайди.

Агар биз қандайдир янги эмлаш дориси кашф эта олсак, эртага бу кашфиёт бутун дунё тиб аҳлининг қуролига айланади. Тадқиқотларимиз натижасида муолажанинг янги усулини топа олсак ҳам ундан бутун ер юзида фойдаланадилар. Шундай қилиб биз барча сайёрадошларимиз саломатлиги муҳофазаси ила машғулмиз.

Менинг номзодимни бу лавозимга Президент Жорж Буш тавсия этган, Қўшма Штатлар Сенати эса уни тасдиқлади. Жаҳон мусулмон оммаси олдида туриб, рўйи рост айтаманки, менинг фикримча, дунёнинг турли мамлакатларидан келган кишиларни ўз жамияти аъзолигига бундай очикқўнгил билан қабул қиладиган мамлакат ер юзида бошқа йўқ».

1

3

2

4

1. Имом Яҳё Ҳиндий 2001 йилнинг 15 ноябр куни Вакиллар Палатасининг Рамазон ойи ибтидосидан аввал ўтказилган сўнгги мажлисини дуо билан очди. Палатанинг спикери Деннис Хэстерт эҳтиром ила бош эгиб уни тинглаб турибди.
2. Имом Абдул Рашид Муҳаммад АҚШ пиёдалар қўшинидаги биринчи ислом уламосидир. Ушбу лавозимнинг жорий қилинишига ҳарбий хизматга кираётган ёшлар ҳамда ҳарбийлар орасида мусулмонларнинг кўпайиб бораётганлиги сабаб бўлди.
3. 2001 йил 19 сентябрда Жорж Буш жаҳонда энг кўп аҳоли яшайдиган Ислом давлати – Индонезия Президенти Хоним Мегавати Сукарноптрини Оқ уйда қабул қилди.
4. АҚШ қуруқликдаги қўшинлари сержанти, қўшиннинг Вашингтондаги Уолтер Рид номли тиббиёт марказида ишдан аввал Қуръон мутолаа қилмоқда.

5. «Ийд муборак!» – АҚШ Алоқа хизмати томонидан Шимолий Америка Исломий жамияти йиллик қурултойининг очилиши ва ҳайит муносабати билан чиқарилган маркага ана шу сўзлар қайд этилган.

«НЕЙТИВ ДИН» Муслмонча рэп мусиқа

Филлис Макинтош

Америка ўсмирлари орасида жуда машхур бўлган услуб – кўча-кўйлар мусикаси рэп садолари янграмоқда. Бироқ, у шинавандаларга етказмоқчи бўлган мазмун бу услуб учун хос бўлган гиёҳвандлик, зўравонлик каби одатий мавзулардан фаркли ўларок, некбиндир, умидбахшдир. Мана, «Ният» деган қўшиқнинг сўзларига эътибор беринг:

Йўлдан адаштира с турли ниятлар, Шодлик келтирмоғи нечук мумкиндир,

Мадад бер, Аллох, деб ибодат қилгум, Ҳамма амалларим унинг учундир.

Музыкада янаги воқеа бўлган бу йўналиш «Муслмонча рэп» деб аталади ва у Қўшма Штатларда яшаётган муслмонларнинг учдан бир қисмини ташкил этадиган афроамерикаликларга айниқса манзур бўлмоқда. Бундай рэп ижрочилари «Нейтив Дин»

Вашингтон канораларида яшайдиган бу йигитлар мутлақо америкача бўлган ва ҳамма ёшдаги шинавандаларга манзур рэп услубида диндошлари ёшларни эътиқодда собит ва комил бўлишга даъват қиладилар.

деб номланган гуруҳ ташкил этишган. Эътиқодли муслмонлар бўлиб ўсишган қора танли уч йигитдан иборат ушбу гуруҳ аъзолари ўз истеъдодлари билан ёшларни замонавий ҳаёт хою хаваслари ва қийинчиликларидан ўз эътиқодларини омон асрашга даъват қилмоқдалар.

Ҳар уювлари – Жошуа Салом (28 ёш) ҳам, Наим Муҳаммад ва Абдул-Малик Аҳмад (иккаласи

26 ёшда) ҳам оилали, жажжи фарзандлари бор. Концертлардан бўш пайтларда Салом Америка-Ислон Муносабатлари Кенгашининг фуқаролик ҳуқуқлари бўлимини бошқаради, Мухаммад Ахборот технологияларини тайёрлаш компаниясида хизмат қилади, Аҳмад эса веб-сайтлар яратади ва ёшларга жанговар кураш усулларини ўргатади.

«Нейтив Дин» гуруҳи исломий конференцияларда, маблағ йиғиш учун ўтказиладиган хайрия тадбирлари, тўйлар, байрамларда, борингки, ҳақиқий исломий тамошага зарурат туғилган ҳамма жойларда концертлар беришади. Йигитлар спиртли ичимлик ичиш ҳақидаги исломий таъқиқлар бузиладиган клубларга, ракс кечаларига бормайдилар, мусиқанинг кўпгина йўналишларига ҳам майллари йўқ. Уларнинг аксарият қўшиқларига мусулмонларнинг Америкада ўз ўрнини топишлари, тонгларни ибодат билан қарши олиш, маънавий олам устидан моддий эҳтиёжлар устунлигига йўл қўймай, ҳар турли телевизион шоулар ва видеоклиплар таъсирига берилмай, ўз эътиқодига содиқ қолиш каби мавзулар хосдир. Шундай қўшиқлар ҳам борки, уларда бевосита иймон-эътиқод ҳақида қуйланмаса-да, гиёҳвандлик моддалари қабул қилишдан, жинсий бузуқлик ва мактабларда ёлғон-яшиқ гапиришдан сақланишга даъват қилинади.

Бу гуруҳ аъзолари ўз қўшиқларининг сўзлари ҳатто энг қаттиққўл ота-оналарнинг-да эътирозларига сабаб бўлмаслиги учун астойдил ҳаракат қилишади. «Биз қўшиқларимиз матнига кейинчалик тўрт яшар бола ўрганиб гапириб юрадиган бўлмағур сўз ва ибораларни киритмасликка уринамиз, – дейди гуруҳ раҳбари Салом. – Бизнинг мусиқанинг табиати шундайки, уни ота-оналар ва уларнинг фарзандлари бажонудил бирга-бирга тинглашлари мумкин. Ота-оналар ўзлари фарзандларини бизнинг қўшиқларни тинглашга ундайдилар.»

Африкалик мусулмонлар Мухаммад Пайғамбар ўз таълимотида кўпчилик мусиқа созларини чалишни тақиқлаган деб ҳисоблашади. Шунинг учун ҳам «Нейтив Дин» ўз концертларида кўпроқ анъанавий ноғоралардан фойдаланади. Гуруҳнинг видеоёзувлари ва компакт-дискларида зарбалик чолғуларнинг кўп турларидан фойдаланилгани сабаби ҳам шунда.

Уч созанда бир неча йил мобайнида «Шимолий Америка мусулмон ёшлари» (SHAMs) ташкилотининг тадбирларида бирга ёки якка тартибда қўшиқлар айтиб юришгач, 2000 йилга келиб «Нейтив Дин» гуруҳини ташкил этишди.

Бошқа ижрочилар билан ҳамкорликда улар «ШАМЁ-РЭП» деган қўшиқлар ёзувини тайёрлашди, бу ёзувларни сотишдан тушган маблағ мусулмон ёшларнинг фаолияти, турли тадбирларини қўллаб-қувватлашга сарфланмоқда. «Биргаликда мунтазам равишда гастроль сафарларига бориб концертлар бериб турганимиздан кейин, – ҳикоя қилади Салом, –

гуруҳимизга яхши ном топишга қарор қилдик. «Дин» арабча сўз, эътиқод, яшаш тарзи деган маънони билдиради. Шунинг учун, динимиз туғилганимиздан бошлаб руҳимизни нурафшон қилишини билдиришни истаб «Нейтив Дин» деган номга тўхтадик.»

Рэпга исломий мавзуларни олиб кириш атайлаб, олдиндан ўйлаб қилингани йўқ, дея изох беради Салом. «Биз – қора танли мусулмонлармиз, шу ерда – Америкада вояга етганмиз, ҳаётимиз тажрибамиз шунда шаклланган, турган гапки, қўшиқларимиз ҳам шу заминда пайдо бўлди».

Ёш машшоқларнинг овозаси ва шуҳрати атрофга тез тарқади, шу боис улар Калифорния, Техас ва Иллинойда ўтадиган исломий тадбирларнинг азиз меҳмонига айландилар, бир гал ҳатто Англиядан ҳам таклиф келди, бироқ йигитлар бошқа жойларга боришга ваъдалари борлиги сабабли ушбу таклифни рад этишди. Малайзия телевидениеларидан бири Қўшма Штатларга келиб гуруҳ ҳақида фильм олгач, «Нейтив Дин»нинг малайзиялик ёшлар орасида ҳам мухлис ва издошлари кўпайди.

Кейинги ойларда бу созандалар «Нейтив Дин»га таширф буюр» деб аталган радишоу туфайли янада машҳурроқ бўлиб кетишди. Эшиттириш маҳаллий радио орқали эфирга чиқади, уни Ислон радио тизими (ИРТ) нинг веб-сайти орқали бутун ер юзидаги шинавандалар тинглай оладилар. «Мусиқа, ёшларга хос иборалар, жонли эфирдаги мувоҳасадан иборат бу дастур кўпчилик ёшларни, хусусан, ўқувчи ва талабаларни ўзига жалб қилаётгани билан аини муддао бўлди», – деб ҳисоблайди ИРТ дастурлар директори вазифасини бажарувчи Суҳайб ал-Саид. – Бу дастурда иштирок этаётган ижрочиларнинг ўз услублари бор, улар жуда ёқимтой йигитлар. Улар Америкада вояга етаётган ёшларнинг муаммоларини кўтариб чиқадилар, бу муаммоларни нимкулгу, ҳазил аралаш муҳокама қиладилар».

«Қўшиқларимиз ёш мухлисларимизга манзур бўлаётгани, улардан кўплаб хатлар олаётганимиз аиникса қувончлидир», – дея эътироф этади Салом.

«Ўқувчиларининг ўзлари ҳам биз билан учрашиб, у ёки бу қўшиғимиз, дейлик, 9-синфни битириб олишга ёрдам бергани, ёки улар кўнглига биру бор Парвардигорни, имон-эътиқодни солгани, ишонч-ирода бахш этгани ҳақида тортинмай, эмин-эркин тарзда гапириб берадилар».

«Бугина эмас, «Нейтив Дин»ни тинглар эканлар, мусулмонлар Қўшма Штатларда ўз кўнгил мулклари бўлган нимадир туғилганини ҳис этмоқдалар, – қўшимча қилади гуруҳ раҳбари. – Улар ўз ҳаётларига доир мавзу ва воқеаларни тараннум этувчи эстрада тамошаси борлигидан мамнунлар ва айтадиларки, қўшиқларнинг матни албатта арабча бўлиши шарт эмас. Оҳанг эса ўзимизники – американча, ёшларга ёқадиған, шунинг учун ҳаммага манзур».

★

*Бу ўз фикрингизни изҳор
этмоқ учун имкониятдир.*

Америка халқига айтадиган қандай гапларингиз бор?

Ўз фикрингиз, таклифларингиз ва сизни қизиқтирган саволларни
шу ерга қайд этишингизни сўраймиз.

Саҳифани йиртиб олинг ва қуйидаги манзилларга жўнатинг:

SURVEY RESPONSE

P.O. Box 1677
JKS 12016
Indonesia

ёки

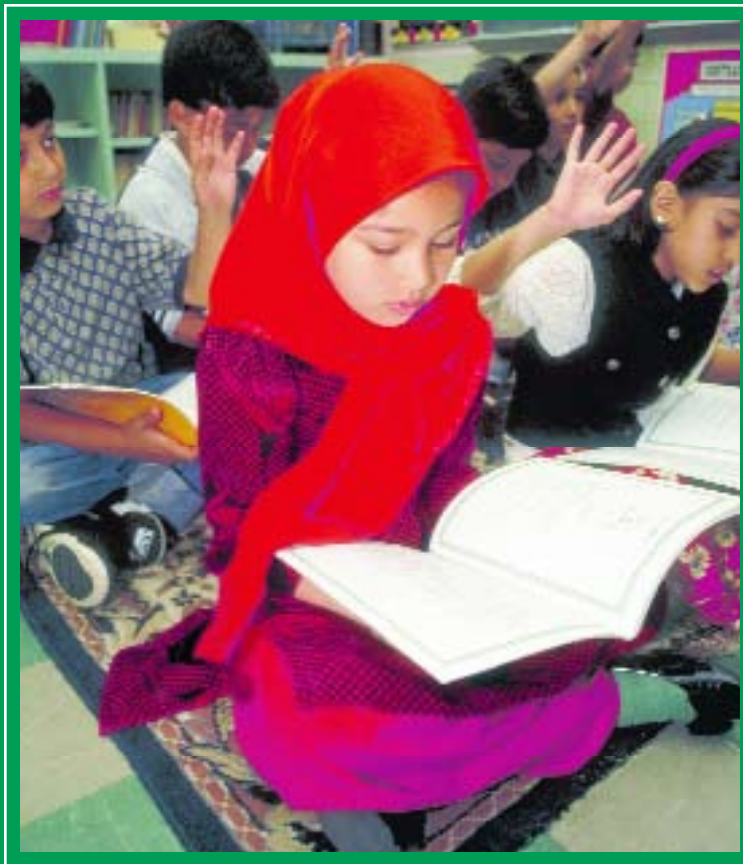
SURVEY RESPONSE

IP/T/CP, SA – 44
U.S. Department of State
301 Fourth Street, S.W.
Washington, DC 20547

Электрон почта адресимиз: **ПРТСП@pd.state.gov**

Америка мусулмонлари ҳамжихатлик кенгаши ва Америка халқи йўллаган мактуб.

Мортон Гроувлик бу ўқувчи кизалоқ ва унинг синфдошлари (Иллинойс штати) Америкада яшайдиган инглиззабон мусулмон болаларга атаб нашр этиладиган кўплаб ўқув ва бошқа қўлланмалардан ўзлари ёктирганларини танлаб олиш имконига эгадирлар.

Суратларни тақдим этдилар:

Муқованинг усти: Жим Блэйр. Мундарижа: чап саҳифа, Жим Блэйр; «Норд Уинд Пикчер Аркайвз»; «Зе Фресно Би». 1: © Вольфганг Хойт/«Эсто»; «Архитект Скидмор, Оуингз энд Меррилл»; © 1999 Жозеф Родригес/«Блэк Стар»; «Нейтив Дин» ижозати билан. 2: «АП Уайд Уорлд Фотоуз (УФФ)»; Шейла Спрингстин/«КОРБИС»/«Сигма»; АП/УУФ. 3: Жеймс Кэмпл/«Блэк Стар». 4-8: Жим Блэйр (11). 10: Шейла Спрингстин/«КОРБИС»/«Сигма»; АП/УУФ (3). 11: Жеф Кристенсен/«РЕЙТЕРС»/«ТаймПикс»; АП/УУФ (3). 12: Крис Андерсон/«Орора»; АП/УУФ; © Дэвид Х. Уэллз/«КОРБИС». 13: © 1999 Жозеф Родригес/«Блэк Стар»; Жеф Кристенсен/«РЕЙТЕРС»/«ТаймПикс». 14-15: «Норд Уинд Пикчер Аркайвз». 16: АП/УУФ. 17: © «Халтон Аркайв»; АП/УУФ. 19: Чизма Хартфорд Илоҳиёт илмий-тадқиқот институтидан олинган маълумотлар асосида тайёрланган. 20-21: Минь-Чи Яо (2). 22: «Бостон Геральд». 24: «Кристиан Сайенс Монитор», АП/УУФ. 25: АП/УУФ. 26: «Глоуб Ньюспейпер Компани Инкорпорейтед» нинг рухсати билан эълон қилинмоқда. (2). 27: «Кристиан Сайенс Монитор». 28: Стив Лисс/«ТаймПикс»; 29: «Исламик Хорайзенз» нинг рухсати билан. © Моника Графф/«Имидж Уоркс»; 31: «Фресно Би»; Рик Лумис/«Лос-Анжелес Таймс Фотоу». 32: Луис Синко/«Лос-Анжелес Таймс Фотоу». 33: Рик Лумис/«Лос-Анжелес Таймс Фотоу». 34: «Макканн-

Эриксон» (4). 35: Чизма Хартфорд Илоҳиёт илмий-тадқиқот институтидан олинган маълумотлар асосида тайёрланган. 36: АП/УУФ; © Стив Лисс/«Гамма Лизйзон»; Барри Фитцджеральд/АҚШ Давлат департаменти. 37: АП/УУФ; © Дэвид Х. Уэллз/«КОРБИС». 38-39: «Сауди Арамко Уорлд» рухсати билан (3). 40: Умар Холидий рухсати билан (2); Скотт Альфиери/«Гамма Лизйзон»; Умар Холидий рухсати билан; Дэниел Лейн/«КОРБИС». 41: Керк Гиттинз; © Вольфганг Хойт/«Эсто»; «Архитект Скидмор, Оуингз энд Мэррилл»; Кен Лэмберт. 42: АП/УУФ (2); Пэт Шаннахэн рухсати билан фойдаланилган/«Аризона Рипаблик», 16/11/2001 й. 43: АП/УУФ (2); Лиз Хафала/«Сан-Франсискоу Кроникл». 44: АП/УУФ; Жули Плансенсисиа/«Сан-Франсискоу Кроникл»/«КОРБИС САБА»; © 1999 Жозеф Родригес/«Блэк Стар»; АП/УУФ. 45: © 1999 Жозеф Родригес/«Блэк Стар»; АП/УУФ. 47-48: Ричард Маршалл/«Сент-Пол Пайонирз» (2). 50: Оқ уй. 51: АП/УУФ; «Макканн-Эриксон» (3). 52: Пол Хоузфрос/«НЙТ Пикчерз» (2). 53: «РЕЙТЕРС»/«ТаймПикс». 54: «Нейтив Дин» рухсати билан (2). Муқованинг ички орқа қисми: Кэтли Берк/«Сауди Арамко Уорлд». Муқованинг орқа қисми: АП/УУФ.

МАСЪУЛ МУҲАРРИР:

Жорж Клэк

МУҲАРРИР:

Чэндли Макдональд

БАДИЙ БЕЗАШ БҮЙИЧА МАСЪУЛ:

Минь-Чи Яо

ФОТОТАДҚИҚОТЛАР:

**Мэгги Жонсон Слайкер
Жон Уайкарт**

РИСОЛАНИ ЎЗБЕК ТИЛИДА

НАШРГА ТАЙЁРЛАДИЛАР:

**Лутфулло Маҳмуд
Аъзам Обидов
Усмон Қўчқор
Сарвар Очилов
Дилдора Нуриддинова**

Produced by

Regional Program Office, Vienna
(Muslim Life in America/Uzbek)

Асли Покистондан бўлган бу америкалик мўмин Вашингтон Ислон марказида ибодат қилиб ўтирибди, Колумбия Федерал округи.